Acta Universitatis Wratislaviensis No 3674
PRAWO CCCXIX Wrocław 2015

TOMASZ KRUSZEWSKI
Uniwersytet Wrocławski
kruszewski@prawo.uni.wroc.pl

Ród wolnego rycerstwa Rzeszy Frei von Dehrn w służbie hrabiów von Nassau. Studium historycznoprawne i genealogiczne

Ród Frei von Dehrn wywodził się z Hesji-Nassau i — jak już mieliśmy okazję wykazać[1] — pochodził od dość enigmatycznej postaci rycerza Dietgera z Dehrn, domniemanego fundatora kolegiaty św. Lubencjusza w Dietkirchen. Jak wtedy wyjaśniliśmy, miał ów tajemniczy rycerz przynajmniej dwóch synów, z których jeden jest protoplastą interesującego nas w tym miejscu rodu von Dehrn, młodszy zaś — wybitnego rodu austriackiego von Puchheim. Wnukami tego starszego syna Dietgera byli znani z lat 1083–1098 bracia Fryderyk i Rucher von Dehrn. Pierwszy z nich jest protoplastą rodów: Frei von Dehrn, Frei von Linne oraz Dugel von Carben oraz niemiecko-polskiego rodu Derów herbu Doliwa. Drugi brat Rucher zapoczątkował ród von Offheim. Najwięcej informacji o Fryderyku zgromadził ostatnio Wilhelm Burggraf. Fryderyk występuje w dokumentach z lat 1083–1098 jako świadek. Nie ma 100% pewności (formalnej), że to przodek rodu Frei von Dern, ale z racji dziedziczenia prawnego urzędu podwójciego w Dietkirchen oraz trwającego setki lat patronatu nad bazyliką św. Lubencjusza, dalsze pokolenia wywodzą się od Fryderyka (jest to prawie graniczące z pewnością)[2].

Potomstwo Fryderyka von Dern („h" nieme dodano ostatecznie w XIX wieku) nie jest dokładnie znane większości uczonych. Johann Maximilian von Humbracht

[1] T. Kruszewski, *Rycerz Dietger z Dehrn i jego śląscy potomkowie do końca średniowiecza*, Studia Historycznoprawne, tom dedykowany Profesorowi Alfredowi Koniecznemu, „Prawo" CCCXVI/2.

[2] W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 4, IV. Weitere Dehrner Adelsgeschlechter, http://www.dehrn.net/0-Indices/geschichtliches_Seite_4.html (dostęp: 15.10.2014).

© for this edition by CNS

i Johannes Sinapius znają jego wnuka Zygfryda (Seyfrid), którego zwą już Frei von Dern[3]. Postaci tej nie uznają nowsi badacze, nie można zgodzić się jednak z ich poglądami, bo żeby coś określić jako prawdziwe w nauce, trzeba podać konkretne (albo przypuszczalne) argumenty. Ogólne stwierdzenie, że to postać „fantastyczna" (P.W. Struck) niczego nie wyjaśnia[4]. W rzeczywistości znamy jednak potomstwo Fryderyka von Dern, a zbadał je w 1956 roku Karl Hermann May. Badając kolejność dziedziczenia różnych dóbr i uprawnień w Hesji (zob. niżej), w następnym pokoleniu po Fryderyku wykrył trzech braci: Reinbolda, Wolfarda i Gerharda von Dehrn (naszym zdaniem zapewne byli oni synami Fryderyka)[5]. Rzutuje to w istotny sposób na genealogię rodu, a także i nas zmusza do weryfikacji niedawno jeszcze głoszonych poglądów na pochodzenie rodów Frei von Dehrn i rodu von Dyherrn (Der) w Miśni i na Śląsku[6]. U Humbrachta znajduje się jeszcze rycerz Konrad von Dern błędnie usytuowany w tablicy genealogicznej, jest to niewątpliwie dziad rycerzy Hertwiga Młodszego, Mateusza, Zygfryda i Konrada Derów w Miśni. Z ustaleń K.H. Maya należy wyciągnąć następujący wniosek: ponieważ tylko część rodu uzyskała status wolnego rycerstwa Rzeszy, to odejście rodu von Dyherrn musiało nastąpić wcześniej, co jednoznacznie sytuuje następujące rozwiązanie — Reinbold jest przodkiem rodu Frei von Dehrn i ojcem Zygfryda oraz nieznanego z imienia przodka rodu Frei von Linne (zob. niżej), a któryś z jego młodszych braci, zapewne Gerhard, przodkiem rodu von Dyherrn i ojcem ww. Konrada von Dern (Dere).

Pierwsze pokolenia rodu według Humbrachta są z reguły bałamutnie podane, ale jeżeli na poziomie osób żyjących w XIV wieku uczeni tej miary co Detlev Schwennicke i Helmuth Gensicke odrzucają milcząco jakieś osoby podane przez Humbrachta, to trzeba to uzasadnić, bo ich poglądy nie mają wartości naukowej, a poglądy Humbrachta trzeba uznawać za trafne, zwłaszcza że wymienieni uczeni kilkakrotnie na poziomie następnych stuleci uznają ustalenia Humbrachta, a chodzi nam o przypadki osób znanych tylko temu autorowi. Poglądy Humbrachta można jednak po części weryfikować innym starodrukiem, który jest o wiele bardziej rzetelny, a zawarte w nim sformułowania jednoznacznie wskazują, że

[3] J.M. Humbracht, *Die höchste Zierde Teutsch-Landes, Und Vortrefflichkeit des Teutschen Adels, Vorgestellt in der Reichs-Freyen Rheinischen Ritterschafft, Auch auß derselben entsprossenen und angränzenden Geschlechten, so auff hohen Stifftern auffgeschworen, oder vor 150. Jahren Löblicher Ritterschafft einverleibt gewesen, Stamm-Taffeln und Wapen*, Friedrich Knoch, Frankfurt am Main 1707, Tab. 22; J. Sinapius, *Schlesischer Curiositäten Erste Vorstellung, Darinnen die ansehnlichen Geschlechter Des Schlesischen Adels*, *Mit Erzehlung Des Ursprungs, der Wappen, Genealogien, der qualificirtesten Cavaliere, der Stamm-Häuser und Güter beschrieben, Und dabey viele, bißhero ermangelte Nachrichten von Edlen Rittern und löblichen Vor-Eltern, aus alten brieflichen Urkunden und bewährten MSCtis zum Vorschein gebracht werden. Fleischerische Druckerey*, Leipzig 1720, s. 179.

[4] *Germania Sacra. Historisch-statistische Beschreibung des Altes Reiches. Neue Folge 22. Die Bistümer der Kirchenprovinz Trier. Das Erzbistum Trier 4, Das Stift St. Lubentius in Dietkirchen, Bearbeitet von Wolf-Heino Struck*, Berlin-New York 1986, s. 48.

[5] K.H. May, *Zur Geschichte nassauischer Vasallen. II. Die Sippe der Frei von Dehrn-Linne-Buchenau-Dugel von Karben*, NA, Bd. 67, 1956, s. 25.

[6] T. Kruszewski, *op. cit*., zwłaszcza s. 68–69.

© for this edition by CNS

jego autor Johann Gottfried Biedermann miał w swoich czasach średniowieczne dokumenty, które będą pozytywnie weryfikować poglądy Humbrachta[7]. Biedermann wystrzega się w wielu wypadkach poglądów, co do których nie ma 100% pewności. Jest to dzieło, z którego nie korzystali ani Detlev Schwennicke, ani Helmuth Gensicke, co w bardzo poważnym stopniu waży na wartości naukowej ich ustaleń. Tak więc naszym zadaniem będzie napisanie genealogii rodu Frei von Dehrn dla pokoleń X–XIV-wiecznych na nowo.

J.G. Biedermann na początku swoich tablic genealogicznych podaje różne osoby z rodu Frei von Dehrn, których nie był w stanie przyporządkować w drzewie genealogicznym. Pierwszym jest Dietger, którym dokładnie zajmowaliśmy się w innej publikacji[8]. Zna też dokument, jedyne źródło informacji o Zygfrydzie (Seifried) Frey von Dehren, datowany na 1179 rok. Wystawił go cesarz Fryderyk I Rudobrody, określił w nim Zygfryda jako „najodważniejszego bohatera wojennego"[9]. Kolejny wymieniony jest Otto Frey von Dehren jako uczestnik turnieju rycerskiego w Wormacji w 1209 roku (Humbracht podaje, że był synem Zygfryda)[10]. Trzeba też wskazać jeszcze inny problem. W latach pięćdziesiątych XX stulecia K.H. May wykazał, że rycerz Rudolf Frei von Linne był bratem lub bratem stryjecznym Henryka „Frio" von Dern (zob. niżej), co uprawdopodobnia okoliczność, że ww. Zygfryd miał młodszego brata — założyciela rodu Frei von Linne (z którego wywodzi się także ród Dugel von Carben)[11]. Pogląd ten gołosłownie obalał H. Gensicke, ale ostatnio W. Burggraf ostatecznie opowiedział się za prawdziwością poglądu Maya[12].

Potomstwo Zygfryda Frei von Dern nie budzi wątpliwości, zostało ono zbadane przez Humbrachta, H. Gensickego i W. Burggrafa (choć samego Zygfryda zbywają milczeniem)[13]. Jego pierworodnym synem był znany nie tylko Humbrachtowi, ale i Sinapiusowi oraz Biedermannowi Otto Frei von Dern. Humbrachtowi i Sinapiusowi, a obecnie także Arturowi Ladrze[14] wydawał się przod-

---

[7] J.G. Biedermann, *Geschlechts-Register Der Reichs Frey unimmittelbaren Ritterschaft Landes zu Francken löblichen Orts Ottenwald. Welches aud denen bewährtesten Urkunden, Kauff-Lehen-und Heyraths-Briefen, gesammleten Grabschrifften und eigenholten genauen Nachrichten von innen beschreiben Gräflich-Freyherrlich- und Edlen Häusern in gegenwärtige Ordnung verfasset und richtig zusammen getragen worden von…*, Culmbach 1751, Tabula CCCLIII–CCCLV.

[8] T. Kruszewski, *op. cit.*, s. 66–69.

[9] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[10] *Ibidem*.

[11] K.H. May, *op. cit.*, s. 23 i n.

[12] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*, NA, Bd. 97, 1986, s. 175–176; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn, http://www.dehrn.net/0-Indices/geschichtliches_Seite_3.html, s. 2 (dostęp: 15.10.2014).

[13] J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22; H. Gensicke, *op. cit.*, s. 175 i n.; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…

[14] J.M. Humbracht, *op. cit*., Tafel 22; J. Sinapius, *op. cit.*, s. 179; A. Ladra, *Zabytki epigrafiki na elementach sepulklarnych w średniowiecznych, wiejskich kościołach powiatu nowosolskiego do roku 1815*, Zielona Góra 2005 (maszynopis), s. 26.

© for this edition by CNS

kiem zarówno rodu von Dern, jak i Derów, co jednak nie jest poprawne, co udowodnił H. Gensicke. Ten najwybitniejszy znawca rodów szlachty heskiej wskazał, że ród Frei von Dern pochodził od młodszego brata Ottona — Henryka „Frio" von Dern, znanego z dokumentów z lat 1190–1225/6, ożenionego z Gudą von Hausen[15]. Nowe argumenty za tą tezą podał ostatnio W. Burggraf[16]. Jak wykazał H. Gensicke, bracia mieli jeszcze młodszą siostrę nieznaną z imienia, żonę rycerza Florencjusza II von Kempenich-Dorndorf, której potomstwo zostało przyjęte do rodu von Dern, o czym piszemy na innym miejscu[17].

K.H. May poruszył z kolei problem, który będzie zasadniczym zagadnieniem niniejszego studium: w jaki sposób ród wolnego rycerstwa Rzeszy mógł być na służbie hrabiów von Nassau-Diez, drugiego głównego pnia rodu, który zwie się dziś dynastią orańską i od pięciuset lat włada Holandią. Będziemy się starali wykazać, że nie ma w tym sprzeczności z racji charakteru ustroju feudalnego, w którym w jednych dobrach, które posiadał rycerz mógł być wolny, a w innych lennikiem.

Jak zauważył K.H. May, ród Frei von Dehrn całe wieki, począwszy od przodków wspomnianego wyżej Henryka, pełnił funkcję podwójciego w Dietkirchen. Te ostatnie dobra były w podległości lennej hrabiów von Nassau-Diez, choć — jak wynika z zachowanych źródeł — były to wcześniej dobra kościelne, obejmujące łany bazyliki św. Lubencjusza, a zwierzchnikiem lennym był biskup Wormacji[18]. Jest to o tyle interesujące, że ród Frei von Dehrn z racji patronatu bazyliki św. Lubencjusza, niezależnie od płacenia czynszu hrabiemu von Nassau-Diez, musiał także uiszczać czynsz biskupowi Wormacji, co odnowiła umowa z biskupem Janem z Mudersbach zawarta 1 czerwca 1510 roku przez braci Jana i Fryderyka Frei von Dehrn.

Głęboka zależność od hrabiów von Nassau tkwi od samych początków rodu Frei von Dehrn, już występujący w latach 1083–1089 Fryderyk von Dehrn był podwójcim w Dietkirchen. Ważne jest spostrzeżenie K.H. Maya, że Fryderyk objął urząd podwójciego w Dietkirchen na tej podstawie, że poprzednik prawny hrabiego von Laurenburg-Nassau w dobrach Nassau — hrabia Werner von Gröningen-Neckerau-Maden — miał ustanowionego wójta podległego wcześniej biskupowi Wormacji. W następnym pokoleniu bracia Reinbold, Wolfard i Gerhard von Dehrn (zapewne synowie Fryderyka) uzyskali od proboszcza Ramberta w kolegiacie św. Lubencjusza w Dietkirchen prawo do przewożenia łodziami przez rzekę w zamian za roczny czynsz 8 szylingów[19].

---

[15] H. Gensicke, *op. cit.*, s. 175–176.

[16] W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…

[17] H. Gensicke, *Die von Dehrn*, NA, Bd. 94, 1983, s. 279–289; T. Kruszewski, *Przedstawiciele rodu von Hattstein jako urzędnicy Zakonu Krzyżackiego w Prusach. Studium historyczno-prawne i genealogiczne* (przygotowane do druku).

[18] K.H. May, *op. cit.*, s. 24.

[19] *Ibidem*, s. 25.

© for this edition by CNS

Jednak — jak zauważył Helmuth Gensicke — wójtostwo Dietkirchen nie było lennem Frei von Dehrnów, lecz tylko zastawem hrabiego von Nassau, który był ustanowiony na rzeczywistym lennie biskupa wormackiego. Hrabia von Nassau w 1488 roku, podczas trwającego sporu między biskupem Wormacji i Janem (VII) Frei von Dehrn oraz jego współspadkodawcami von Hoenbergami, starał się go załagodzić, popierając dalsze wykonywanie urzędu wójta w formie zastawu. Prawa zastawnicze obejmowały także połowę dworu biskupiego w Dietkirchen, które hrabia Jan von Nassau-Hadamar przekazał Fryderykowi (IV) w 1352 roku. Układ ten upadł po zamordowaniu przez Fryderyka (IV) syna i dziedzica hrabiego. Frei von Dehrn dzielili się z von Hoenbergami dochodami z dzierżawy winnic między Dietkirchen i Limburgiem (układ z 1453 roku). W 1489 roku prawa te von Hoenbergowie odstąpili wójtostwu Frei von Dehrn[20].

Należy wobec tego zauważyć, że występowały też silne związki rodu Frei von Dehrn z Kościołem. Przykładem może być legitymowany przez króla Ruperta z Palatynatu Kraft Frei von Dehrn, noszący to samo imię syn fundatora opactwa św. Gereona w Kolonii, który w latach 1444–1453 pełnił urząd dziekana w kolegiacie św. Lubencjusza, będącej przez długi czas nekropolią rodu. Jest tu zachowany po dziś dzień grobowiec Filipa Frei von Dehrn, zmarłego 31 października 1550 roku. Zalicza się go do najważniejszych zabytków renesansowej sztuki sepulkralnej[21].

Na szczególne podkreślenie zasługuje przejęcie urzędu wójta w Dehrn przez rycerza Fryderyka Frei von Dehrn (wraz z udziałem żony Adelajdy) na mocy umowy z dnia 10 grudnia 1352 roku, która została zawarta z hrabią Janem von Nassau-Diez i jego żoną Elzą. Za urząd zapłacił Fryderyk 1350 funtów halerzy wartości limburskiej w zbożu. Obok urzędu wójta Fryderyk otrzymał połowę dworu w Dietkirchen oraz winnicę leżącą w połowie drogi między Dietkirchen i Limburgiem[22]. Zachowane dokumenty jednoznacznie rozstrzygają, że mamy tutaj do czynienia z urzędem tzw. landwójta, który zresztą ród Frei von Dehrn będzie sprawować przez 350 lat. Landwójt w imieniu hrabiego von Nassau wykonywał także sądownictwo, o czym dobitnie świadczy sprawozdanie z 18 listopada 1577 roku. Z tytułu wykonywania sądownictwa odprowadzał hrabiemu część ze ściągniętych kar sądowych. W cytowanym sprawozdaniu Frei von Dehrn przewodniczył rozprawie osobiście z udziałem sołtysa i 12 ławników, z których dwóch pochodziło z Dietkirchen, jeden z Mühlen, dwaj z Runkel, dwaj kolejni ze Steeden, po jednym z Hofen i Ennerich, dwóch następnych z Schadeck i ostatni z Dehrn. Sąd zbierał się dwa razy do roku: w poniedziałek po św. Janie Chrzcicielu (24 VI) i w poniedziałek po św. Marcinie (11 XI). Odwoływać się można było do sądu hrabiego w Diez. Opłaty sądowe dla hrabiego odprowadzali (dokument

[20] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 184–185.

[21] K.H. May, *op. cit.*, s. 25–26.

[22] *Ibidem*, s. 24–25. Dokument ten zna także W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn...

© for this edition by CNS

z 5 grudnia 1554 roku) bracia Jerzy, Filip i Wilhelm Frei von Dehrn wraz z bratem stryjecznym Lubencjuszem (zob. niżej)[23].

W 1697 roku baron Jan Adolf Frei von Dehrn zwany z Hartenfels został podniesiony do godności nadwójta, a jego kompetencje zostały poszerzone o przewodniczenie sądowi łanowemu (*Hubengericht*) biskupa wormackiego dla łanów podlegających dziesięcinie w Dietkirchen[24].

Ród Frei von Dehrn cały czas pozostawał w zależności lennej od hrabiów von Nassau. Już przed 1190 rokiem Henryk „Frio von Dern" uzyskał lenno w Hadamar. Nastąpiło to przed śmiercią w wyprawie krzyżowej w 1190 roku hrabiego Ruperta z Nassau. W 1203 roku Henryk pośredniczył w nabyciu młyna w Hadamar z rąk kolegiaty św. Lubencjusza przez klasztor Eberbach. Wejście Henryka na dwór Ruperta wiązało się niewątpliwie z jego małżeństwem z Gudą von Hausen, która jako dziedziczka potężnego majątku minnesingera Fryderyka zapewniła ogromne wpływy polityczne, gdyż hrabia Rupert z Nassau i Fryderyk von Hausen byli bliskimi współpracownikami cesarza Fryderyka Barbarossy i wzięli udział w organizowanej przez niego III krucjacie. Pogłębienie zależności rodu Frei von Dehrn od hrabiów von Nassau pogłębiło się po ślubie Fryderyka von Dehrn (znanego źródłom z lat 1257–1275) z Beatryczą von Rennenberg (występującą w źródłach z lat 1257–1258), zapewne wnuczką Konrada, głównego współpracownika hrabiego Henryka von Nassau.

Gdy hrabia Adolf von Nassau (walczący z Luksemburgami o tron cesarski, który — jego zdaniem — należał mu się po przodku z XIII wieku) w 1384 roku przejął hrabstwo Diez poprzez ożenek z dziedziczką tego hrabstwa, podległość rodu Frei von Dehrn przeszła na ród von Nassau-Diez. Dowodem na to jest dokument z 11 listopada 1423 roku, w którym ww. Adolf (z linii walramskiej rodu Nassau) nakazuje płacić sobie Janowi Frei von Dehrn opłaty z tytułu podległości lennej za pełnienie urzędu landwójta w wysokości 12 guldenów. Nowy hrabia Jan temu samemu w dokumencie z 15 września 1441 roku nakazał płacić już tylko 10 guldenów. Dnia 9 czerwca 1490 roku hrabia Filip von Nassau-Saarbrücken oddał w lenno Janowi Frei von Dehrn dobra Hausen v. d. H. zamek Anselburg, ogród i dom za wyszynkiem w Sonnenberg, było to jednak zatwierdzenie dziedziczenia tych nieruchomości przez Jana (III) jako zięcia Filipa von Lindau, będących współspadkiem z synami Filipa Jakubem i Hermanem. W związku z tym samym spadkiem zatwierdza hrabia Filip von Nassau -Wiesbaden-Idstein przekazanie lenna przez Filipa (III) bratu Janowi (IV) łąki zwanej „przy Badenwage" i błoni w Walluff, które umową uzyskał od Henryka Gilbrechta i Jana von Lindau (23 grudnia 1524 roku)[25]. Lennikiem hrabiów

[23] K.H. May, *op. cit.*, s. 26.
[24] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 185.
[25] K.H. May, *op. cit.*, s. 26.

© for this edition by CNS

von Nassau stał się z kolejnych dóbr Fryderyk (V) Frei von Dehrn (1485–1523) z chwilą ślubu z Marią von Randeck (1484–1493). Jako wiano wniosła mu ona lenno zamkowe w Stauff, leżące w dobrach rodu von Nassau-Saarbrücken we władztwie Kirchheim. Z tego tytułu Fryderyk (VI) musiał płacić czynsz wynoszący 10 funtów. Dobra te podlegały sądowi hrabiego w Albisheim, a czynsz ściągał dwór w Leidhofen koło Landsfeld, którego poddanym był wcześniej Wilhelm von Randeck. Umowy lenne powtarzano 10 października 1486, 8 listopada 1508, 4 sierpnia 1526 i 5 maja 1548 roku[26].

Ród Frei von Dehrn posiadał też dobra lenne linii ottońskiej rodu Nassau, które ostatecznie przypadły hrabiom Nassau-Diez. Tak więc 19 stycznia 1476 roku Jan (III) Frei von Dehrn przedstawił hrabiemu Janowi von Nassau-Diez rewers dotyczący oddania mu w lenno dóbr lennych, wygasłego rodu von Cleeberg z powodu śmierci ostatniego z rodu Henryka. Miał płacić 1/6 z dziesięciny. Otrzymał w lenno następujące dobra: Bärstadt, dwór Cleeberg koło Rüdesheim i wiele winnic w okolicach tego ostatniego miasta. Dnia 28 kwietnia 1487 roku Jan (VII) jako Amtmann w Diez uzyskał od hrabiego Nassau-Diez cześnictwo Hadamar za czynsz wynoszący 10 guldenów. Jednak 2 maja 1517 roku Jan od hrabiego Wilhelma von Nassau-Diez wykupił się z zależności lennej z tego urzędu i dóbr za 100 guldenów i przejął te dobra w alodium, w zamian za to przejął pół dworu w Offenheim jako lenno. Dnia 13 marca 1517 roku hrabia Wilhelm von Nassau-Diez udzielił braciom Janowi (VII) i Fryderykowi (VII) Frei von Dehrn rewersu na lenno odnośnie do dóbr zamkowych hrabiego w Niederahlbach wraz z tamtejszą hodowlą kur, a także na dobra zamkowe w Diez w zamian za płacenie czynszu w wysokości 14 kur z dehrneńskiej dziesięciny oraz oddał rodowi Frei von Dehrn urząd „liczbowego" lasów hrabstwa Diez[27].

Trzeba zwrócić uwagę także na liczne dochody z różnych dóbr, które za wierną służbę nadawane były rodowi Frei von Dehrn przez panującą dynastię. Ród von Nassau-Idstein-Wiesbaden nadał Fryderykowi (VI) w 1423 roku dochody w wysokości 12 guldenów z urzędu w Beuerbach (obecnie część miasta Hünstetten — pow. Rheingau-Taunus). W 1444 roku sumę zmniejszono do 10 guldenów. Przywilej ten ponawiano w 1559 i 1710 roku. Arcybiskup moguncki Jan przyznał rodowi Frei von Dehrn 20 guldenów cła z dóbr Oberlahnstein w 1419 roku, kolejni arcybiskupi ponawiali ten przywilej (ostatni raz w 1559 roku). Także hrabiowie von Katzenelnbogen odstąpili rodowi czynsze z Hadamar (1434 rok) w wysokości 6 guldenów. W 1487 roku suma wzrosła do 10 guldenów, a w 1517 roku odstąpienie utraciło moc. W 1467 roku przyznali kolejne czynsze od dworzyszcza w Ahlbach w tej samej wysokości, w 1481 roku nadali rodowi czynsze

[26] *Ibidem*, s. 26–27.
[27] *Ibidem*, s. 27.

© for this edition by CNS

w Marburgu ponownie w wysokości 6 guldenów. Jan (VI) otrzymał 10 guldenów czynszu od hrabiego von Hanau z dóbr w Doffelden. Czynsze te ponowiono dla jego synów Jana (VII) i Fryderyka (VII) w 1501 roku, w 1559 i 1587 roku dla Jerzego (V). Jan (VII) posiadał też czynsze z połowy dworu w Offheim (po nim do wygaśnięcia rodu w 1737 roku)[28].

W 1409 roku sąd mannów hrabstwa w Diez przyznał Janowi (III) czynsze w tym mieście. Wyrok zatwierdził hr. von Nassau-Dillenburg i ponowił następnie dla Fryderyka (VI). Rodowi przysługiwały dziedziczne czynsze od miasta Dehrn, patronat nad kaplicą, własność lasów w okolicach Dehrn. Zależność od hrabiów von Nassau-Diez przynosiła Dehrnom liczne korzyści także i w późnym średniowieczu i w czasach nowożytnych. W 1476 roku dokładnie opisano dzierżawę dochodów hrabiowskich z Niederahlbach (ob. Urselthal). W tym samym roku Jan (VII) jako Amtmann w Diez za zasługi za swoją długotrwałą służbę hrabiom von Nassau-Dillenburg-Diez otrzymał nowe lenna w okolicach Dillenburga. Były to lenna w Kleebergu, 1/3 dochodów z prawa patronatu (*Kirchsatz*) w kościele parafialnym w Bärstadt i 1/6 z dziesięciny z 15 wsi dekanatu Bärstadt. W 1625 roku było to już tylko 11 wsi: Bärstadt, Hausen von der Höhe, Fischbach, Gladbach, Langenseifen, Dornbach, Hettenhain, Ramschied, Niederramschied, Langenschwalbach (tutaj także od 1559 roku dochody z gospody i czynsz pieniężny od 1667 roku) i Wambach oraz dwór w Kleebergu koło Rüdesheim wraz z przynależnymi polami, lasem i winnicami (do 1737 roku, śmierć ostatniego z rodu). W 1476 roku Jan (VII) otrzymał w dziedziczne lenno piwnice hrabiowskie w Hadamar i Ellar (ponowienie 1559 i 1651 rok). W 1649 roku baron Jan Ernest Frei von Dehrn otrzymał dzierżawę czynszów z Niedertiefenbach (powiat Rhein-Lahn, Nadrenia-Palatynat), wraz z dostawą 14 kur na zapusty (*Fastnachthühnern*) z dziesięciny derneńskiej.

W samym Dietkirchen biskup pomocniczy przekazał rodowi Frei von Dehrn w 1558 roku udziały w dziesięcinie z kolegiaty św. Lubencjusza i ponowił je w 1731 roku. Z każdej dziesięciny z biskupich wsi Faulbach, Obertiefenbach, Netershausen, Nomborn (w tej i poprzedniej wiosce już pobierali udziały w dziesięcinie od 1429 roku) i Heilberscheid mogli Frei von Dehrn zachować 1/4, z Girod, Kleinholbach i Sespenroth 1/8 i z Großholbach 1/10.

Udziały w dziesięcinie w Faulbach i Netershausen pochodziły ze współdziedziczenia po rodzie von Offheim, co pozwala cofnąć się nam aż do końca XI wieku, gdyż ród Frei von Dehrn pochodził od starszego brata Fryderyka von Dern, a drugi ród od jego brata Ruchera[29].

[28] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 183–184.
[29] *Ibidem*, s. 184.

© for this edition by CNS

Z drugiej strony Fryderyk (II) dla zbawienia duszy przekazał czynsze z Ennerich, Mülen i Erfurt około 1300 roku i przed 1305 rokiem kolegiacie św. Lubencjusza w Dietkirchen[30].

Lenna na rzecz rodu Frei von Dehrn ustanowił też proboszcz katedry w Limburgu (kolejne przywileje z lat 1559, 1564, 1571 i coroczne z okresu 1629–1746) w postaci 1/6 z dziesięciny w Meudt, połowy dziesięciny w Ruppach i w Wenigenfrenz (1564 i 1651 rok)[31].

Posiadający niegdyś władztwo Dehrn i 10 wsi ród stał się przez 500 lat heską magnaterią. Najważniejszą pamiątką po rodzie Frei von Dehrn jest zamek w Dehrn. Jednym z jego najbardziej charakterystycznych elementów jest wieża wzniesiona za 300 guldenów. W 1485 roku hrabia von Nassau zatwierdził w niej pokój krajowy, a później mieścił się w niej urząd wyższego „liczbowego" lasów hrabstwa Diez, który dziedzicznie sprawowali przedstawiciele rodu w drodze primogenitury[32]. Urząd ten mogła sprawować tylko wyższa szlachta. O samodzielne rządy w tej części Hesji w XV wieku musieli stoczyć walkę z państwem Runkel, ale wsparci przez hrabiego Adolfa von Nassau-Diez, wygrywali kolejne sprawy z Zygfrydem von Runkel (1396, 1409, 1420). Uzyskali też immunitet na wyłączność połowów, ale ich prawo łowieckie nie zostało przez hrabiów von Nassau-Diez potwierdzone[33]. Zachowali patronat nad kaplicami w Dehrn i Ahlbach.

Pokolenie I

Henryk Frei von Dehrn ożenił się — jak już była mowa wyżej — z Gudą von Hausen, córką Fryderyka, jednego z najwybitniejszych poetów niemieckiego średniowiecza, zaliczanego do najbardziej znanych minnesingerów. Jego wizerunek znajduje się w XIII-wiecznym *Codex Manesse*, wybitnym zabytku literatury szwajcarskiej[34], który *nota bene* przedstawia też wizerunek Henryka von Pesselaw, czyli Henryka Probusa. Guda von Hausen znana jest z dokumentów z lat 1190–1205. Jej śmierć miała miejsce po 1211 roku. Henryk Frei von Dehrn znany jest z dokumentów z lat 1190, 1203, 1217 i 1223[35]. Nie znają go ani Humbracht, ani Biedermann. Humbracht zamiast Henryka zna Konrada, ale jego umieszczenie w tym miejscu jest nieporozumieniem (zob. wyżej).

---

[30] *Ibidem*, s. 185.

[31] *Ibidem*.

[32] *Ibidem*, s. 186. Wykaz tych lasów zob. s. 187.

[33] *Ibidem*, s. 186.

[34] Cod. Pal. germ. 848, Große Heidelberger Liederhandschrift (*Codex Manesse*), Zürich, ca. 1300 bis ca. 1340, http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/cpg848 (dostęp: 15.12.2014).

[35] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 177.

© for this edition by CNS

Große Heidelberger Liederhandschrift-Cod.pal.germ.848, ze zbiorów Universitätsbibliothek Heidelberg, http://digi.ub.uni-heidelberg.de/digit/cpgcpg848/0228?sid=1af01bc81445edf32e09a049678ee4df

Henryk I jest za sprawą Wilhelma Burggrafa postacią dość dobrze znaną. Uczony niemiecki dotarł do rozlicznych źródeł informacji o nim. Jak udowodnił był on wasalem rodu von Nassau. Henryk I uzyskał dobra zastawne od hrabiego Ruperta von Nassau, który później poległ podczas III wyprawy krzyżowej. Jako chorąży hrabiego także Henryk I wziął w niej udział. Obaj należeli do ścisłych współpracowników cesarza Fryderyka I Rudobrodego, który także zginął w tej krucjacie. W 1197 roku podarował wdowie po Rupercie łąkę w Hadamar (powiat Limburg-Weilburg). W 1203 roku pośredniczył w zbyciu młyna w Hadamar, który należał do kolegiaty św. Lubencjusza klasztorowi cystersów w Eberbach (leży obecnie w Eltville, powiat Rheingau-Taunus). Henryk I sam wspierał ten klasztor, w 1190 roku podarował mu dwór Meierhof w Hadamar, z czego wynika, że musiał być we własności Henryka I. W marcu 1223 roku był świadkiem w dokumencie klasztornym. Wielkie bogactwo Henryk I uzyskał w posagu od Fryderyka von Hausen, gdyż Guda jako ostatnia z rodu wniosła Henrykowi wszystkie jego dobra. W związku z przejęciem tych

© for this edition by CNS

dóbr Henryk I zobowiązał się wobec klasztoru w Lorsch (w rejencji Darmstadt, powiat Bergstrasse), że tamtejsi mnisi będą corocznie modlić się za Gudę von Hausen, a dla spokoju jej duszy otrzymali także winnice w Weinheim (zapewne chodzi o miejscowość będącą dziś częścią miasta Alzey koło Wormacji, zwłaszcza że von Hausenowie byli wormackimi wasalami)[36].

Pokolenie II

Potomstwo Henryka jest słabo opisane w średniowiecznych źródłach. Znany jest tylko jeden jego syn, choć i to nie jest pewne. Między Detlevem von Schwennicke, H. Gensickem i W. Burggrafem rozgorzał spór, czy da się ustalić jego imię[37]. Schwennicke twierdził, że syn ten zwał się Henrykiem, zmarłym przed 1292 roku, to samo twierdził Gensicke[38]. Ten ostatni był pewny, że ten Henryk był synem poprzedniego Henryka, natomiast Schwennicke ojcostwo pierwszego Henryka wobec drugiego uważał za niepewne. Wilhelm Burggraf dotarł już po śmierci Schwennickego i Gensickego do dokumentów, które podważają natomiast ustalenia obu swych poprzedników, że ów Henryk był przodkiem następnych pokoleń rodu Frei von Dehrn (zob. niżej). Pośrednio ma wątpliwości, czy ten drugi Henryk w ogóle istniał. Dla bezpieczeństwa syna Henryka (starszego) nazywa ogólnie Następcą Henryka. Data śmierci Henryka Młodszego jest od dawna znana w sposób tak ogólnie określony, że nic z niej nie wynika, źródła mówią o nim dopiero w 1292 roku jako o zmarłym, co w niczym nie przybliża rzeczywistej daty jego zgonu, który nastąpił kilkadziesiąt lat wcześniej. Po raz pierwszy pojawia się on w dokumentach datowanych na 1228/29 i 1234 rok. Z braku innych możliwości nazywajmy go nadal za Schwennickem i Gensickem Henrykiem. Nic nie wiadomo o żonie Henryka, choć — jeżeli istniał — to doczekał się z niej czterech synów i córki[39].

Pokolenie III

Odnośnie do potomstwa Henryka Młodszego istnieje ogromne pogmatwanie. Spróbujmy ustalić stanowiska dotychczasowych badaczy. Humbracht za-

[36] W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn… Podobnie H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*..., s. 185.

[37] *Stammtafeln zur Geschichte der Europäischen Staaten. Neue Folge*, hrsg von D. Schwennicke, Bd. XII, Schwaben Marburg 1992, Tafel II; H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 175–177; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…

[38] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 177. Dokument z 1292 roku dotyczy podarowanych Henrykowi II dóbr w Dauborn, zob. *ibidem*, s. 185. Dauborn od 1971 roku jest częścią miejscowości Hünfelden, powiat Limburg-Weilburg.

[39] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 177.

© for this edition by CNS

liczał do tego potomstwa dzieci Henryka (zwanego błędnie Konradem) Piotra, fundatora klasztoru Gnadenthal w Rheingau, Schwennicke i Gensicke tego syna milcząco pomijają, co jest ich największym błędem, co wykazał W. Burggraf. Ich największym osiągnięciem jest natomiast odnalezienie dwóch kolejnych synów: Fryderyka i Waltera. Natomiast W. Burggraf potwierdził istnienie Piotra. Wskazał, że był on najstarszym synem Henryka. Jak ostatnio wykazał W. Burggraf, Piotr we własnych dobrach w Dehrn nadał miastu prawo miejskie (zapewne fryburskie) w 1279 roku. Słynny genealog Johann Friedrich Gauhe twierdził, że to właśnie Piotr (I) był przodkiem wszystkich pokoleń Frei von Dehrn[40]. Teoretycznie jest to możliwe, postać Piotra na pewno istniała, co niedawno wykazał W. Burggraf. Jednak nie znamy jego żony, wobec tego pozostaniemy przy poglądzie, że to jego brat Fryderyk miał potomstwo, tym bardziej że miał żonę. Natomiast Biedermann pomylił Piotra (I) z Piotrem (II), zob. niżej. Drugim synem był — odnaleziony przez W. Burggrafa — Jan, który jako dziedzic Dietkirchen także w 1279 roku nadał miastu prawa miejskie. Fryderyk, w 1279 roku określany jako rycerz, a wspomniany po raz pierwszy w 1257 roku, pełnił urząd, podwójciego w Dietkirchen. Można z tego wyciągnąć wniosek, że objął ten urząd nie mogąc utrzymać się z dóbr własnych jako najmłodszy, a potem po śmierci starszych braci odzyskał ojcowiznę, a dla potomnych pozostał powstały w ten sposób paradoks, że wolny rycerz Rzeszy był w innych dobrach urzędnikiem feudalnym. Żoną Fryderyka była Beatrycza córka rycerza Gerharda von Renneberg i Benedykty nieznanego rodu. Czwartym synem Henryka Młodszego był rycerz Walter, wspomniany po raz pierwszy w 1275 roku, a zmarły w 1291 roku. W tym ostatnim roku przy okazji śmierci Waltera źródła podały istnienie wdowy po nim o imieniu Agnieszka, nie wiadomo jednak, z jakiego rodu się wywodziła[41]. H. Gensicke pośrednio wykazał, że Henryk Młodszy miał także córkę Elżbietę, zamężną z rycerzem Wilhelmem von Stein-Kallenfels, zmarłym w 1287 roku[42].

Najnowsza nauka (Schwennicke, Gensicke) opowiedziała się za faktem, że tylko Fryderyk miał potomstwo. W. Burggraf jednak ostatnio, omawiając kolejne pokolenia rodu Frei von Dehrn, starannie unika rozstrzygnięcia, czy Fryderyk miał jakiekolwiek potomstwo, ale w zasadzie nie ma wątpliwości, że ojcem następnego pokolenia był Fryderyk (I). Kolejność rodzeństwa — naszym zdaniem

[40] J.F. Gauhe, *Des Heiligen Römischen Reichs Genealogisch-Historisches Adels-Lexikon. Darinnen die heut zu Tage florierende älteste und ansehnlichste Adelige, Freyherrliche und Gräfliche Familien nach ihrem Alterthum und Ursprunge, Vertheilungen in unterschiedene Häuser nebst den Leben derer daraus entsprossenen berühmthesten Personen, insonderheit Staatsministern mit bewährten Zeugnissen vorgestellt werden, nebst einer nöthigen Vorrede, Anhange und Register*, Leipzig 1719, s. 321, odwołujący się do Humbrachta, zob. J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tab. 22.

[41] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*..., s. 177.

[42] H. Gensicke, *Die von Dehrn*..., s. 289. Autor ten rozstrzygnął jej przynależność do rodu Frei von Dehrn, a naszym zdaniem — dopowiadając za H. Gensickem, mogła to być tylko córka Henryka Młodszego.

© for this edition by CNS

— jest następująca: Piotr (I), Jan (I), Fryderyk (I), Walter (I), i Elżbieta, choć miejsce tej ostatniej jest trudne do określenia. Najwięcej błędów poczynił w tym miejscu Humbracht, który nie znał Fryderyka (I) i następne pokolenie wywiódł od Piotra (I), a na dokładkę, zgubiwszy jedno pokolenie, za syna Piotra (I) uznał wnuka jego brata Waltera (II).

Dalszy fragment genealogii rodu Frei von Dehrn jest przez wszystkich uczonych w ciężki sposób zagmatwany. Nie można jednak pójść tropem badaczy XX-wiecznych i zostawić w nim tylko postaci potwierdzone dokumentami sobie znanymi, a całą gamę osób znanych tylko Humbrachtowi i Biedermannowi zbyć milczeniem. XIV wiek to nie zamierzchłe średniowiecze, gdzie nic nie wiadomo.

Pokolenie IV

Dotychczasowa nauka przedmiotu znała tylko czworo dzieci Fryderyka i Beatryczy, naszym zdaniem liczbę tych dzieci trzeba poszerzyć o jeszcze jedno dziecko — córkę o imieniu matki. Na pewno trzeba dołożyć jeszcze Piotra (II) z 1335 roku, którego Biedermann nazywa przodkiem wszystkich pozostałych Dehrnów, choć w świetle nowszych badań nie jest to całkiem ścisłe. Gauhe nazywa tak Piotra (I), co teoretycznie jest możliwe, natomiast odnośnie do Piotra (II) nie jest prawdziwe (zob. wyżej). Pierworodnym dzieckiem Fryderyka był syn o tym samym imieniu, w 1291 roku określany jako Edelknecht, który jako podwójci w Dietkirchen (od tego momentu urząd ten w ręku rodu von Dehrn stał się dziedziczny) występuje w roku 1304 (lub 1305). Fryderyk zmarł 21 maja po 1305 roku. Z żoną Zofią (zmarłą 20 kwietnia nieznanego roku), nieznanego rodu doczekał przynajmniej jednego dziecka — syna Waltera, ale zapewne także córki. Drugim synem musiał być podany przez Biedermanna Piotr (II), który z nieznaną żoną zostawił liczne potomstwo. Kolejnym synem był Gerhard, kanonik katedry kolońskiej, zamordowany w tajemniczych okolicznościach w 1303 roku[43]. Najmłodszym synem był — naszym zdaniem — rycerz Konrad von Dehrn, ożeniony z Matyldą (Mechtild) von Elkershausen, z którą miał jedynie córkę, niewątpliwie zamężną, ale nic o tym w szczegółach nie wiadomo. Wiadomo jedynie, że Mechtild wraz z córką, jej mężem i bratem Mechtild scholastykiem Hartmannem z Dietkirchen wydzierżawiła łan klasztorowi Marienberg koło Boppard[44]. Źródła średniowieczne znają także Lukardę, zakonnicę, wspominaną w 1301 roku, naszym zdaniem była ona także dzieckiem Fryderyka (tę zna nawet Humbracht jako bezimienną zakonnicę w Gnadenthal)[45]. Największą pomyłką H. Gensickego,

[43] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 177.

[44] H. Gensicke, *Die von Dehrn…*, s. 288. H. Gensicke nie był pewien miejsca Konrada w rodzie Frei von Dehrn.

[45] *Ibidem*, s. 289.

© for this edition by CNS

niezauważoną dotychczas w literaturze przedmiotu, jest brak odkrycia w źródłach jeszcze jednej córki Fryderyka i niedostrzeżenie, że była jego dzieckiem. Chodzi tu bowiem o Beatryczę, żonę rycerza Piotra von Altdiez, wymienianą w 1285 roku. Jest to szczególnie dziwne, bo fakt ten jest w zasadzie oczywisty, gdyż ród von Altdiez, został właśnie przyjęty do rodu von Dehrn, co wykazał H. Gensicke, a nastąpiło to w drodze adopcji Piotra poprzez ślub z córką Fryderyka (czego już wybitny uczony nie dostrzegł, a co dziwniejsze, ta uwaga dotyczy także W. Burggrafa). Tożsamość imion żony Piotra von Altdiez i żony Fryderyka jest tu symptomatyczna[46].

Pokolenie V

Walter, syn Fryderyka, występuje po raz pierwszy w źródłach w 1309 roku, dokument z 29 listopada 1350 roku, mówi o nim jako zmarłym. Tak więc zmarł przed tą datą. Żoną Waltera była Jutta, córka Krafta von Grafschaft, pana na Nordenau i Agnieszki von Bilestein, wymieniana w latach 1316–1337, dokument z 1384 roku wymienia ją jako zmarłą. Jedyną córką Fryderyka Młodszego, choć niepewną, jest Zofia (Phie), beginka — dziewica w klasztorach w Limburgu, potem w Runkel, a na końcu w Dehrn, wymieniana w 1345 roku. Zdaniem Humbrachta był jeszcze jeden syn Jerzy (I), wymieniony w 1317 roku[47]. Ten ostatni jest raczej postacią pewną, choć pomijają go badacze XX-wieczni. Jednak zna go także Biedermann, choć nie potrafił go umieścić w konkretnym miejscu w rodowodzie rodu Frei von Dehrn. Zna bowiem Jerzego Frei von Dehrn, uczestnika w turnieju rycerskim w Ingelheim w 1337 roku. Może to być tylko ta sama osoba, co Jerzy z 1317 roku[48].

Piotr (II) z nieznaną z imienia żoną doczekał się — zdaniem Biedermanna — trzech synów, ale trzeba do nich dołożyć znanego Humbrachtowi Jerzego (II), który jest u niego rzekomym synem Waltera (II). Najstarszym synem był Fryderyk (III), który sam w dokumencie z 1360 roku nazwał się synem Piotra (II). Jego żoną była Anna nieznanego rodu. Biedermann błędnie przypisał mu potomstwo, będące dziećmi Waltera (II). Drugim synem musiał być znany tylko Humbrachtowi Jerzy (II) z 1340 roku, ożeniony z Juckin von Wildenberg. Pozostawił z nią potomstwo. Kolejnym synem był Piotr (III), kapitularz katedry kolońskiej, a później trewirskiej, znany z dokumentu z 1360 roku. Ostatnim czwartym synem Piotra (II) był Ludwik (I), rycerz joannicki, wspomniany w dokumencie z 1360 roku[49].

[46] *Ibidem*, s. 286.
[47] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 177.
[48] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.
[49] *Ibidem*; J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22.

© for this edition by CNS

Pokolenie VI

Fryderyk (IV), pierworodny syn Waltera[50], urodzony w 1317 roku, jako rycerz wymieniony w 1338 roku, jest postacią tragiczną. Jako człowiek porywczy, kłótnik i pieniacz, w nagłym porywie wściekłości dopuścił się największej zbrodni dla drabiny feudalnej średniowiecza, zabił bowiem dziedzica swojego suwerena hrabicza Jana von Nassau-Diez. Jan był jego jedynym synem i następcą rodu. Średniowieczny kronikarz Tilemann Elhen z Wolfhagen, autor *Kroniki limburskiej*, notował, że doszło między nimi do awantury w bramie wjazdowej do miasta Diez. Zdrada (felonia) była najcięższą zbrodnią, za którą Fryderyk (IV) został publicznie ścięty na oczach zgromadzonej licznie gawiedzi 20 sierpnia 1367 roku w Reckenforst (obecnie dzielnica Dietkirchen), a następnie pochowany w kościele franciszkańskim św. Sebastiana (tzw. miejskim) w Limburgu. Tilemann Elhen z Wolfhagen, tak go opisywał: był to *ein vierschotzig, man mit eime kruse krulle, ein breidelicht antlitze mit einer flachen nasen*[51]. Można to następująco przetłumaczyć w wolny sposób, był to *krępy człowiek z twardym karkiem, z szerokim obliczem i płaskim nosem.* Fryderyk był dwukrotnie żonaty. Pierwszą jego żoną była Adelajda (Adelheid), córka hrabiego von Wittgenstein, wdowa po Heinemannie Knappem, ławniku w Limburgu, znanym z dokumentów z lat 1335–1348, zmarłym przed 23 października 1349 roku. Fryderyka poślubiła 10 grudnia 1352 roku, po jej śmierci w 1361 roku ożenił się powtórnie z Benigną (Bingel) nieznanego pochodzenia[52].

Małżeństwo Fryderyka (IV) z córką hrabiego von Wittgenstein stało się podwaliną pod potęgę finansową rodu Frei von Dehrn. Adelajda wniosła mu bowiem ogromny majątek w posagu. Dzięki temu mógł w 1358 roku za 2000 funtów przejąć od hrabiego von Nassau-Idstein dobra zastawne Strinz Trinitatis, Oberauroff i Wörsdorf, wcześniej w 1355 roku pozyskał dobra w państwie stanowym Runkel (Hintermeilingen)[53].

Kolejnym dzieckiem Waltera był Kraft, który nosił imię kognatyczne, odziedziczone po dziadzie macierzystym, był on kanonikiem u św. Gereona w Kolonii. Także będąc człowiekiem porywczym, wdał się w jakąś awanturę i został w 1404 roku zamordowany w Westfalii, o czym także nas informuje Ti-

[50] J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22, wstawia tu jeszcze jedno pokolenie w postaci syna Waltera Jerzego, rzekomego ojca Fryderyka. Ten Jerzy występować miał w 1340 roku i ożeniony był z Juckin von Wildenberg.

[51] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 177. Śmierć Fryderyka tak z kolei opisuje J.G. Biedermann: „musiał stracić swoją głowę, gdy pozbawił życia swojego pana hrabiego Jana von Dietz", zob. J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[52] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 177, jednak opis zbrodni jest dokładniej cytowany przez W. Burggrafa, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 3. Ten ostatni dotarł do dokładnej daty ślubu Fryderyka, H. Gensicke znał ją jedynie jako ramy czasowe.

[53] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 185–186.

© for this edition by CNS

lemann Elhen[54]. Spłodził on z nieznaną kobietą syna z lewego łoża (zob. niżej). Walter miał także cztery córki, z których Jutta (zmarła przed 1392 rokiem), znana z lat 1362/1392, była żoną Kuno Rödel von Reifenberg (występował w latach 1362–1381), a po jego śmierci w 1381 roku poślubiła Wiricha von Daun -Oberstein. Z niewiadomych przyczyn H. Gensicke zwie ją najmłodszą córką, a D. Schwennicke nie jest w ogóle pewien, czy była ona córką Waltera[55]. Trzy pozostałe córki Waltera były zakonnicami. Benigna (Bengele) w latach 1380–1392 była zakonnicą pełniącą funkcje gospodarcze (*Kellerin*), potem od 1402 roku przeoryszą we Vreden koło Ahaus. Gertruda (Gertrudis) była także zakonnicą w tym samym klasztorze (występuje w latach 1386–1389). Ostatnią córką była Beatrycza (Paitze), kanoniczka w Essen (lata 1370–1393), została pochowana w kościele klasztornym[56].

Jerzy (II), nieznany historykom XX-wiecznym, z nieznaną żoną spłodził dwóch synów — Jana i Jerzego. Jan (II) był duchownym, pełniącym funkcję *Kellera* w Sponheim i — zdaniem Humbrachta — zmarł w 1384 roku. Jerzy (III), znany z 1362 roku, był mężem nieznanej córki Jana von Kobern i Guty von Mudersbach. Kolejność tych synów raczej trzeba odwrócić. Biedermann, nie przyporządkowując go w rodzie, informuje, że data podana przez Humbrachta wiązała się z jego udziałem w turnieju w Bambergu. Jerzy (III) pozostawił po sobie potomstwo.

Pokolenie VII

Informacje o tym pokoleniu rodu podane u Humbrachta są milcząco pomijane przez naukę. Badaczowi niestety trudno znaleźć rozwiązanie tej zagadki, dlatego że nie znamy źródeł informacji Humbrachta, a współczesna nauka nie ustosunkowuje się do podanych u XVIII-wiecznego genealoga informacji. Humbracht zna bowiem liczne rodzeństwo — dzieci Fryderyka i Adelajdy: Ludwika (1403 rok), Jana, rycerza z 1400 (tylko tego uznaje nauka), Jurka (Jörg) — 1403 rok, Fryderyka (V) z tego samego roku i nieznaną z imienia córkę, żonę Kuno Rödel von Reifenberg. Ta ostatnia jest oczywistą pomyłką, gdyż chodzi tu Juttę z poprzedniej generacji (zob. wyżej). Jak wykazujemy niżej, Ludwik (II), Jerzy (IV) i Fryderyk (V) pochodzili z odrębnej linii, byli synami Jerzego (III). J.G. Biedermann w ogóle zgubił to pokolenie i synem Fryderyka (IV) nazwał jego wnuka Fryderyka (VI)[57].

---

[54] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII, pisze, że został zastrzelony.
[55] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 178. *Stammtafeln*…
[56] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 178.
[57] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

© for this edition by CNS

Jedynym uznawanym przez obecną naukę dzieckiem Fryderyka (IV) i jego pierwszej żony Adelajdy był Jan (III), który mimo zdrady ojca pozostał dziedzicznym podwójcim w Dietkirchen. Po raz pierwszy jest wspomniany w dokumencie z 1379 roku, a najwięcej dokumentów, w których występuje, pochodzi z lat 1394–1407. Jan zmarł po 11 września 1424 roku, zapewne 18 czerwca. Został pochowany w kościele franciszkańskim w Limburgu. Jego żona Gertruda wymieniona jako jego małżonka w 1394 roku. Była ona córką Winricha von Langenau i jego żony Bingel (Benigny) von Kronberg, pierwsza wzmianka jej dotycząca pochodziła z 1369 roku. Ostatnia wzmianka jako o osobie żyjącej pochodzi z 1407 roku. Zmarła 18 czerwca po 1407 roku. Jedyne, co jest pewne, to fakt, że w chwili ślubu z Janem była wdową po Dytryku Specht von Bubenheim, którego żoną była w latach 1369–1382.

Działalność Jana prześledził ostatnio W. Burggraf. W 1397 roku Gotfryd von Dorndorf wydzierżawił swoje dobra w Weyer naszemu Janowi[58]. W 1406 roku Adolf von Dillenburg, hrabia von Diez zamierzał zwolnić zastaw na zamku Dern, ale przeciwko temu wystąpił Fryderyk dawniejszy pan von Runkel. Wynikało to z faktu, że w 1299 roku pożyczył hrabia von Weilnau, potomek hrabiów von Diez, około 100 marek hrabiemu Julichu do jego udziałów w zamku Dern. W 1317 roku zastawił ten ostatni to roszczenie panom von Runkel, na korzyść hrabiego von Diez, wystąpili teraz Frei von Dehrn, którzy z pomocą hrabiego Adolfa von Diez z użyciem przemocy usunęli Fryderyka ze wspólnoty zamku Dern.

Wtedy to w 1416 roku jako wierny lennik hrabiego Adolfa Jan został nassauskim Amtmannem hrabstwa Diez[59]. Urząd ten będzie od tej chwili dziedziczny w rodzie Frei von Dehrn, co uczyni ich sytuację jeszcze bardziej specyficzną: w dobrach Dehrn będą wolnym rycerstwem Rzeszy, a jednocześnie obok w Diez będą najwyższymi urzędnikami hrabiów von Nassau-Diez.

Już wcześniej na bazie posagu, który ród zdobył od jego matki w 1407 roku, Jan (III) zakupił dobra w Offheim. Wcześniej w 1393 roku hrabia von Nassau-Idstein darował mu ogromną sumę 1600 guldenów[60].

Brat Jana, zakonnik Kraft, spłodził syna o tym samym imieniu. Jako dziecko z lewego łoża został w 1404 roku legitymowany. W latach 1407–1422 występował w źródłach jako mieszczanin w Kolonii[61]. Spłodził on syna o tym samym imieniu (zob. niżej).

Jerzy (III) — zdaniem Humbrachta — był ojcem jednego syna Jana (IV, Hans) z 1391 roku, żonatego z Gertrudą (Gertraud) Boissin von Waldeck, córką Jana i Elzy von Montfort. W rzeczywistości do potomstwa Jerzego (III) trzeba jeszcze doliczyć trzech braci Jana (III) w tablicy Humbrachta, a mianowicie Lu-

[58] Ten pogląd Burggrafa koresponduje z informacjami Gensickego, tu jednak rok 1396 i dobra Oberweyer, zob. H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*..., s. 186.

[59] W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn..., s. 3.

[60] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*..., s. 186.

[61] *Ibidem*, s. 178.

© for this edition by CNS

dwika (II), Jurka — Jerzego (IV, Jörg, Georg według Biedermanna) i Fryderyka (V). Rok 1403 ich pojawienia się u Humbrachta rozjaśnia Biedermann — chodzi tu o wykaz uczestników turnieju w Darmstadt.

Pokolenie VIII

Liczba dzieci Jana (III) i Gertrudy podawanych w nauce obejmuje dwóch synów (podawanych w niejasnej kolejności) i jedną córkę, choć J.M. Humbracht zna jeszcze jedną, będącą zakonnicą, stąd zapewne uszła ona uwagi badaczom rodu Frei von Dehrn. J.G. Biedermann zna tylko Fryderyka (VI), ale jako jedyny przekazał nam informacje o jeszcze dwóch kolejnych córkach, będących zakonnicami (zob. niżej). Badacze (Schwennicke, Gensicke, Burggraf) konsekwentnie jako najstarsze dziecko Jana podają syna Krafta, który w dokumentach z okresu 23 czerwca — 20 listopada 1402 występuje jako student uniwersytetu w Heidelbergu, który następnie po wstąpieniu do stanu duchownego został dziekanem w Dietkirchen. Dokument z 1453 roku określa go jako podlegającego opiece swego bratanka Jana na czas swego życia (zob. niżej). Natomiast W. Burggraf jest zupełnie zagubiony w analizie osób z rodu Frei von Dehrn o imieniu Kraft. Zna dwóch, z których jednego nie potrafi umieścić w rodzie, a podaje go po późniejszym Krafcie (stryju Jana VI), którego błędnie zwie synem Krafta brata Fryderyka IV (zob. wyżej)[62]. Kraft nie przestrzegał celibatu, co na przełomie średniowiecza i renesansu nie było wyjątkiem, i z nieznaną kobietą spłodził syna o tym samym imieniu (zob. niżej). Kolejnym dzieckiem Jana była Jutta, występująca w latach 1414–1459, która przed 1418 roku wyszła za mąż za Hansa von Hoenberg, pełniącego liczne funkcje urzędnicze. Hans von Hoenberg najpierw był Amtmannem hrabiego Katzenelnbogen w Hadamar w latach 1412–1420, potem przeszedł na służbę elektora Rzeszy arcybiskupa Moguncji (arcykanclerza Rzeszy) jako jego Amtmann w Oberlahnstein (w tej funkcji po raz pierwszy jest wzmiankowany w 1434 roku). Po raz ostatni jako żyjący jest wspominany w 1447 roku. Sama Jutta zmarła przed 1475 rokiem.

Kolejnym dzieckiem Jana i Gertrudy była Guta, znana jedynie Humbrachtowi, będąca zakonnicą u św. Ruperta w Bingen. Ostatnim dzieckiem — zdaniem badaczy — był Fryderyk (VI), podwójci w Dietkirchen oraz Amtmann w Diez, po raz pierwszy wspomniany w 1418 roku. W dokumencie z 8 czerwca 1434 roku wymieniany jest jako żyjący, natomiast 20 października 1435 roku jest już zmarłym[63]. Żoną Fryderyka była Liebmuth córka Kuna VIII von Reifenberg i Łucji

[62] W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 3.

[63] Błędny jest zatem pogląd J.G. Biedermanna, że Fryderyk (VI) zmarł w 1433 roku, zob. J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

© for this edition by CNS

von Wilmenrod, występująca w latach 1430–1446. Osoba Fryderyka (VI) została ostatnio zaatakowana przez Wilhelma Burggrafa, uczony ten zamienił jego imię na Filipa, a ponadto wykazał, że ów Filip miał trzy żony, z których pierwszą była nieznana z imienia przedstawicielka rodu von Ardeck, drugą zaś Liebmuth von Reifenberg, co już budzi bardzo poważne wątpliwości, bo tak nazywała się żona Fryderyka (VI), poza tym w rodzie von Reifenberg, wywodzącym się zresztą z tego samego pnia, co ród Frei von Dehrn, inna Liebmuth, która mogła być żoną Filipa, nie jest znana. Ostatnią żoną była Zofia von Wilmenrod(e). Jest to dziwne (H. Gensicke był tak rzetelnym badaczem), by uszedł jego uwagi ów Filip, który musiał być pierworodnym synem, a zapewne i dzieckiem Jana i Getrudy. Tak więc Filip jest zapewne Fryderykiem (VI), natomiast otwarta jest kwestia liczby jego żon, bo może myląc imiona, W. Burggraf doszedł do informacji, że znana wszystkim Liebmuth von Reifenberg była jedną z trzech żon, a nie tylko jedyną żoną Fryderyka (VI)[64].

W posagu od Kuna VIII von Reifenberg otrzymał Fryderyk (VI) dwór w Elz, a sąd łanowy przyznał mu udziały w dobrach w Hahn am See, co potwierdzali jeszcze Janowi (VII) Reifenbergowie w 1525 roku[65].

Dzięki J.G. Biedermannowi znamy dwie najmłodsze córki Jana (III). Pierwszą z nich była Kunegunda (Cunegunda), ksieni w Gnadenthal w 1420 roku, oraz Małgorzata (Margaretha), dama patronka (*Stiftsdame*) w tym samym klasztorze (1420 rok)[66].

Na poziomie tego pokolenia występuje jeszcze kolejny Kraft, syn osoby o tym samym imieniu w poprzednim pokoleniu, w 1438 roku wymieniany jako nowy obywatel miasta Kolonii[67].

Natomiast Jan (IV) z Gertrudą Boissin von Waldeck spłodził dwoje dzieci: Jana (V), wspomnianego po raz pierwszy w 1422 roku, zmarłego przed 1439 rokiem. Jego żoną była nieznana z imienia córka Wilhelma von Praumheim (Praunsheim?) oraz nieznaną z imienia córkę, która wyszła za nieznanego z imienia von Reifenberga, zwanego „z uszami”[68].

Pokolenie IX

W tym pokoleniu trzeba wymienić Krafta, syna imiennika z poprzedniej generacji (ale syna Jana, nie wyżej wymienionego Krafta), którego legitymował

[64] W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 3.

[65] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 186.

[66] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[67] Oprócz powyższych uwag W. Burggrafa wymienione tu pokolenie opisano na podstawie H. Gensickego, *Die Frei von Dehrn*…, s. 178. Guta u Humbrachta, *op. cit.*, Tafel 22.

[68] J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22.

© for this edition by CNS

następnie król rzymski Rupert z Palatynatu. Od tej pory zwał się Kraftem Frei von Dehrn, w latach 1471–1498 występował jako obywatel w Limburgu, zmarł w 1528 roku, w 1471 roku poślubił Elsgin nieznanego rodu.

Liczba dzieci Fryderyka (VI) i Liebmuth jest w nauce niejasna. Humbracht widzi tę kolejność następująco: Jan (V), Gertruda, Małgorzata (Grete), Filip. Tego ostatniego umieścił skutkiem pomyłki, bo jest on w rzeczywistości synem Jana (VI, zob. niżej). Czy jest to kolejność poprawna, trudno zweryfikować, przy braku znanych dat urodzin. J.G. Biedermann zna tylko syna Jana (V)[69].

Jan (V) wspomniany był po raz pierwszy w 1435 roku. Fryderyk (VI), mający widocznie duże wpływy na dworze panującego hrabiego von Nassau-Diez, już w 1442 roku uczynił Jana (II) Amtmannem w Hadamar, a urząd ten — jak widać — udało mu się odziedziczyć po szwagrze. Urząd ten Jan (V) sprawował jeszcze w 1481 roku. Jan (V) był także dziedzicznym podwójcim w Dietkirchen i Amtmannem hrabstwa Diez. W latach 1463–1484 był także Amtmannem Ellar w hrabstwie Diez. Zachowała się umowa ślubna Jana (V) z Małgorzatą (Margret), córką Epgina von Dorffelden i Gizeli (Gysel) Winter von Herschbach z 17 września 1441 roku. Jako żona Jana (V) występuje ona po raz ostatni w 1471 roku. Jan (V) po raz ostatni występuje na dokumencie z 22 listopada 1481 roku, a 28 listopada 1485 roku, wystawionym przez syna, wspomniany jest jako nieżyjący[70].

Jan (V) był wiernym stronnikiem hrabiego von Nassau-Diez, za co ten w 1453 roku nagrodził go sumą 400 guldenów. Zakupił wtedy winnice w Limburgu. Wcześniej w 1446 roku zakupił udział w dworze w Eisenbach. W tym samym roku uzyskał 1/4 z dziesięciny w Lindenholzhausen i 1/2 z dziesięciny w Eschhofen. W 1471 roku uzyskał czynsze gruntowe w Niederahr. W 1441 roku w posagu otrzymał potężne dobra spadkowe po rodzie Winter von Herschbach, których dziedziczką była jego żona. Był to udział w dworze w Irmtraut, dwór w Irlenborn w dekanacie Eitorf[71].

Gertruda nosiła imię po swojej babce ojczystej, czyli było to imię agnatyczne, znana jest z dokumentów z lat 1441–1486, już w 1458 roku figuruje jako żona rycerza Dytryka von Braunsberg, który zmarł przed 1471 rokiem. Ostatnie dziecko Małgorzata (Grete) była mistrzynią w klasztorze w Dirstein w 1456 roku[72].

---

[69] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[70] *Ibidem*, W. Burggraf jest zdania, że zmarł w 1484 roku, W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 3. J.G. Biedermann sądził, że Jan (VI) zmarł w 1471 roku, twierdził też, iż od niego wszyscy członkowie rodu mieli tytuł barona (*Freiherr*), zob. J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[71] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 186.

[72] Opracowano na podstawie: *ibidem*, s. 178; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn..., s. 3.

© for this edition by CNS

Pokolenie X

Jan (V) z małżeństwa z Małgorzatą von Dorffelden doczekał sześciorga potomstwa, które jest wyjątkowo trudno ustawić w łącznej kolejności, natomiast kolejność w ramach jednej płci tylko odnośnie do synów nie budzi wątpliwości, jest ona następująca: Jan (VI), Fryderyk (VII), Filip. Kolejność córek dotychczas ustalona jest wątpliwa, albowiem do zakonu oddawano z reguły najmłodsze córki, stąd umieszczanie jako najstarszej córki o imieniu Liebmuth nie wydaje się poprawne, powinno więc być następujące ustawienie córek: Gizela, NN (córka) i Liebmuth. J.G. Biedermann zna tylko Jana (VII) i Gizelę[73].

Jan (VI) określany był w latach 1487–1495 jako rycerz, urząd Amtmanna w Diez sprawował w latach 1472–1533, kiedy zapewne zmarł. Odziedziczył także urzędy Amtmannów w Hadamar i Ellar. W dokumencie z 17 listopada 1488 roku ostatecznie i dobitnie nakazał nazywać się wójtem (a nie podwójcim) w Dietkirchen. W latach 1484–1485 wraz ze swoim seniorem hr. Janem von von Nassau-Dillenburg odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej do grobu Chrystusa. W 1510 roku określił sam siebie jako ułomnego (*gebrechlich*). Ożenił się 21 maja 1472 roku (umowa ślubna) z Anną, córką Filipa Mönch von Lindau (Lindaw), zm. 1492, i Elżbiety (Lysa) von Hohen-Weissel (Hochweisel), zm. w 1487 roku. Jako żona występuje aż po 1491 rok. Pozostawił z nią potomstwo, część uczonych spiera się o okoliczność związaną z wątpliwością, czy część z tych dzieci pochodziła od jego brata Fryderyka (VII). Małżeństwo to wniosło w posagu rodowi Frei von Dehrn ogromne dobra nad Renem. Obejmowały one m.in. zamek Crass w Eltville. Ten ostatni został przebudowany przez Jana na główną siedzibę rodu. Obaj bracia stali się spadkobiercami ogromnej fortuny rodów von Lindau i von Randeck, z racji swoich małżeństw ze spadkobierczyniami słynnych heskich rodów.

Jan (VI) poszerzał potęgę finansową rodu, który w tym czasie zaliczany był już do heskiej magnaterii. W 1491 roku uzyskał ogrodzony teren w Lahr, trzy lata później zaś grunty wiejskie koło Niedertiefenbach. W okręgu elektorskim trewirskim pozyskał w latach 1508–1534 roszczenia na sumę 500 guldenów[74].

Fryderyk (VII) opuścił rodzinne strony i udał się na służbę do Wittelsbachów, będących władcami Palatynatu. Po raz pierwszy jest wzmiankowany w 1481 roku, a już w 1490 roku był Amtmannem w Palatynacie w mieście Kreuznach. Dnia 11 listopada 1507 roku abp trewirski Jakub II Badeński jako elektor Rzeszy oddał Fryderykowi w lenno dobra w mieście i twierdzy w Limburgu, obejmujące zabudowania i dziedziniec, położony na górze, wraz z lasem w Offheim, łąką koło Malmeneich oraz lasem w tej miejscowości, w którym jeszcze w 1608 roku Frei von Dehrn byli najwyższymi „liczbowymi". Dnia 15 grudnia 1517 roku Fryderyk (VII) ufundował klasztor wilhelmitów w Limburgu, których zobowiązał do

[73] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.
[74] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 186.

© for this edition by CNS

„wieczystego" odprawiania mszy za spokój jego duszy co tydzień w kościele parafialnym w Dehrn. Musiał być on znacznie młodszy od Jana (VI), bo zachowana do dziś jego umowa ślubna pochodzi z 1 grudnia 1481 roku. Poślubił Marię, córkę Wilhelma von Randeck i Małgorzaty von Wonsheim. Jego jedynym pewnym dzieckiem jest córka Maria, nosząca imię matki[75]. Poprzez ślub stał się Fryderyk (VII) dziedzicem potężnych dóbr Fryderyka von Wonsheim dziada swojej żony.

Filip (I) w 1466 roku immatrykulował się na uniwersytecie w Erfurcie. W 1485 roku został kanonikiem w Trewirze, później był scholastykiem u św. Albana w Moguncji, przed 1499 rokiem, kiedy 26 stycznia t.r. sporządził testament, był już proboszczem w Bärstadt (ob. część uzdrowiska Schlangenbad w Hesji); zmarł w 1500 roku. Gizela (według Humbrachta Giesche) znana z dokumentów z lat 1473–1507, w 1458 roku poślubiła Marsyliusza von Reifenberg. Ten ostatni zmarł 27 sierpnia 1488 lub 1489 roku, a wcześniej był żonaty z Elzą von Bubenheim. J.G. Biedermann podaje, że był on moguncko-elektorskim radcą rządowym i Vice-Domem w Aschaffenburgu[76].

Zamężna była też kolejna nieznana z imienia córka Jana (V), poślubiła bowiem ministeriała Wernera im Hof, także wywodzącego się od Dietgera z Dehrn, jak mąż jej siostry Gizeli. Córka ta występuje w latach 1479–1516, Werner zmarł 24 września przed 1524 rokiem, później ożenił się jeszcze z Dorotą von Rheinberg, pierwszy raz wzmiankowaną w 1507 roku. Ostatnia córka Liebmuth, nosząca imię babki ojczystej, była zakonnicą w Klarenthal, zmarła 21 września 1477 roku[77].

Humbracht zna tylko córkę Gizelę, ale zna jeszcze Klarę, żonę Jakuba (Jacob) Brenner von Hohenstein. Literatura naukowa po raz kolejny zbywa tę informację milczeniem.

Pokolenie XI

Od potomstwa Jana (VI) zaczęła się już arystokratyczna kariera rodu Frei von Dehrn, jak jednak wykazał K.H. May, widać rozdarcie tytułów prawnych rodu. Z jednej strony Filip (II), najstarszy syn Jana (VI), w 1512 roku uzyskał od cesarza Maksymiliana I uznanie tytułu barona (Freiherr), z drugiej jednak w sporze z dynastią orańską o podległość jej z tytułu urzędu podwójciego w Diez sprawę przegrał i musiał dalej płacić czynsz. Natomiast w dobrach Dehrn i Dietkirchen podkreślano patronat w bazylice św. Lubencjusza, która jest starszą nekropolią rodu. Filip (II) ożenił się z Anną córką Jana von Eltz zu Langenau i Doroty

[75] *Ibidem*, s. 178; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 3–4.

[76] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[77] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn*…, s. 178; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 3–4.

© for this edition by CNS

Wolfskehl von Vetzberg, która zmarła po 2 marca 1570 roku. Doczekał się z nią dziesięciorga dzieci. Sam zaś Filip (II) zmarł 31 października 1550 roku i został pochowany w bazylice św. Lubencjusza. Zachowane do dzisiejszego dnia jego epitafium jest jednym z ważniejszych zabytków sztuki renesansowej w Europie.

Z Filipem współwładał dobrami jego młodszy brat Jan (VII), mianowany w 1516 roku baronem przez Karola V. Zmarł między 5 maja 1548 a 23 grudnia 1549 roku, ożeniony był z Anną córką Jana von Karben i Marii von Langeln, która urodziła mu czworo dzieci. Najmłodszym synem Jana (VI) był Fryderyk (VIII), który zmarł w młodości.

Córką Jana (VI) była najprawdopodobniej Małgorzata (Margaretha), zmarła 8 grudnia 1518 roku ksieni w Klarenthal. Ewentualnie mogła być córką Fryderyka (VII). Ta sama uwaga dotyczy Kunegundy, w 1504 roku zakonnicy w klasztorze Altenmünster (*sancte Marie veteris monasterii*) w Moguncji (w dzielnicy Bodenheim, adres Rheinallee). Natomiast Maria, zmarła 13 lipca po 1523 roku, od 1516 roku zakonnica, potem przeorysza w Beselich, to pewna córka Fryderyka (VII)[78].

Największym problemem dla badającego ród Frei von Dehrn jest zweryfikowanie informacji podanych u Humbrachta. Nauka niemiecka dopuściła się w tym względzie dużego zaniedbania, gdyż pominęła jego informacje milczeniem. Nie wiemy w tych okolicznościach, dlaczego odrzucono jego ustalenia, a należałoby przecież się ustosunkować do XVIII-wiecznego genealoga. Ten zaś odnośnie do Fryderyka (VII) zna tylko nieznanego z imienia syna, który poślubił także nieznaną z imienia córkę Jana von Langeln i Agnieszki von Graerodt. Podaje także kolejne XII pokolenie: syna Mikołaja (Niclas) Frei von Dern z Lenhausen, który poślubił Małgorzatę (Margret), córkę Karola Brenner von Loewenstein i Marii von Schmidberg. Na końcu jest umieszczona data: 1540 rok (ślubu?), a ponadto jeszcze informacja o córce nieznanej z imienia, zamężnej z Fryderykiem von Metternich[79].

Wielkie poplątanie w tym pokoleniu uczynił J.G. Biedermann, zna poprawnie tylko Jana (VII), a przed nim podał Filipa i Elżbietę z następnego pokolenia. Są to dzieci Jana (VII), a nie jego rodzeństwo[80].

Pokolenie XII

Kolejność potomstwa Filipa (II) podali Humbracht i Biedermann[81], budzi ona wątpliwości, jednak to, co proponują Schwennicke i Gensicke, jest jeszcze

[78] Opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 179–180.

[79] J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22.

[80] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[81] Humbracht: Elżbieta, Filip, Jan, Kunegunda, Wilhelm, Jerzy, Katarzyna, Dorota i Małgorzata. Biedermann: Elżbieta (błędnie zwana Amalią), Filip, Jan, Kunegunda, Wilhelm, Katarzyna, Dorota, Małgorzata i Jerzy, zob. J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22; J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIV.

© for this edition by CNS

gorsze od propozycji Humbrachta, bo ten przynajmniej był bliższy prawdy, gdyż próbował ustalić kolejność dzieci, mieszając je płciami, czego późniejsi badacze nie czynią. Ostatnio W. Burggraf, docierając do dat urodzin części potomstwa, ułatwił nam zadanie znalezienia kolejności tego potomstwa. Jedyną wskazówką jest informacja, że spośród dzieci Filipa (II): Filip (III), Wilhelm, Elżbieta, Katarzyna i Kunegunda byli w 1551 roku nieletni. Nie do końca pomaga ona w klasyfikowaniu dzieci Filipa (II).

Pierworodnym dzieckiem Filipa (II) był najprawdopodobniej Jerzy (V), który urodził się w 1523 roku (choć Schwennicke podaje datę dwa lata późniejszą). Jerzy zmarł 28 grudnia 1605 roku, został pochowany w Eltville (w rejencji Darmstadt, w powiecie Rheingau-Taunus), które od jego pokolenia stało się nekropolią rodu. Jerzy w 1537 roku immatrykulował się w Marburgu, a na długo przed 1571 rokiem ożenił się z Ewą, córką Jerzego von Schönborn i Małgorzaty (Margreth) von Mudersbach, w 1558 roku jeszcze uczennicą w Stift Kappel, zmarłą w 1605 roku przed mężem. Drugim dzieckiem Filipa (II) był — naszym zdaniem — Jan (VIII). Ten ostatni w 1537 roku immatrykulował się także jak brat na uniwersytecie w Marburgu, zmarł 5 października 1568 roku i został pochowany także w Eltville. Jan (VIII) poświęcił się karierze duchownej, w latach 1537/38 został scholastykiem katedry trewirskiej, od 1543 roku był tam kanonikiem, a następnie od 1553 roku kustoszem katedry (D. Schwennicke). Informacje te neguje H. Gensicke, który podaje taką kolejność awansów kościelnych Jana (VIII): 1542 — próba szlachectwa, 1543 — kanonik-podczaszy (*Domizellar*), 1548 — kapitularz, 1553 — kustosz, 1564 — scholastyk katedry trewirskiej[82].

Wszystkie pozostałe dzieci Filipa (II) w 1551 roku były jeszcze nieletnie lub dorosłe, ale jeszcze niesamodzielne (wieloznaczność terminu *unmündig*). Powstaje w tym miejscu problem odnośnie do kolejności młodszego potomstwa Filipa (II). Wydaje się jednak, że trzecim jego dzieckiem był syn imiennik ojca. Filip (III) mógł być jednak młodszy od Elżbiety. Filip w 1551 roku był niesamodzielny, zmarł bezżennie w wieku 37 lat 23 marca 1568 roku. Z tego napisu na nagrobku wynika, że urodził się w 1531 roku. Został pochowany w Eltville.

Czwartym dzieckiem Filipa (II) była córka Elżbieta, która zmarła 1 grudnia 1588 roku, od 1556 roku zamężna z Janem (Hans) Henrykiem von Hagen zur Molten, panem dziedzicznym na Ippelbronn, Sassenheim, Hollenfels i Brandeville, zmarłym 13 czerwca 1563 roku. Mogła być nawet starsza od Filipa. Umownie umieszczam ją na czwartym miejscu po Jerzym, Janie (VIII) i Filipie (III), a przed Wilhelmem, Dorotą, Małgorzatą, Katarzyną i Kunegundą. W 1551 roku mogła nie mieć jeszcze 18 lat, musiała więc urodzić się najpóźniej około 1534 roku, co powoduje dużą wyrwę między dwoma najstarszymi dziećmi a Filipem i Elżbietą. Ta przerwa da się chyba uzasadnić tylko porodami dzieci zmarłymi w młodym

[82] *Stammtafeln…*, Tafel III; H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 180.

© for this edition by CNS

wieku, bo inaczej byłoby dość dziwne, by dwóch najstarszych synów urodziło się w latach 1523–1525, a potem była przerwa do 1531 roku i pozostała szóstka rodziła się w regularnych odstępach czasu.

Wilhelm, w 1551 roku małoletni, cztery lata później zapisał się na studia w Marburgu, zmarł 12 marca 1595 roku, pochowany został w Eltville. W 1570 roku ożenił się z Laurentią, zwaną też Lorettą, córką Wilhelma von Breidbach, pana na Bürresheim, i Anny von Dalberg, która jednak szybko zmarła 14 marca 1572 roku, także spoczęła w Eltville. Była ona poprzednio zamężna z Henrykiem Engelbertem Brömser von Rüdesheim, zmarłym 19 czerwca 1567 roku.

Najmłodszymi dziećmi Filipa (II) i Anny von Eltz były cztery córki, z których najstarsza była Dorota, od 8 maja 1570 roku (umowa ślubna z 2 marca t.r.) była ona żoną Wilhelma von Walderdorff (ur. 25 lipca 1542, zm. 19 lutego 1612), zmarła 22 kwietnia 1618 roku i spoczęła w Limburgu. Mężatką była także Małgorzata (Margret), która poślubiła Filipa von Tann (Than), jednak szybko zmarła, bo już w 1564 roku. Dwie najmłodsze córki zostały zakonnicami. Katarzyna, która zmarła 13 stycznia 1571 roku, była mniszką w opactwie St. Ruppertsberg koło Bingen. Jej siostra Kunegunda (Kunigunde), także w 1570 roku wstąpiła do tego samego opactwa, gdzie zmarła 26 maja 1611 roku[83].

Brat Filipa (II) Jan (VII) z małżeństwa z Anną von Karben doczekał się jednego syna i trzech córek. Najstarszym dzieckiem była córka Jadwiga, występująca w latach 1555–1573. Po raz pierwszy wyszła za mąż w 1555 roku (tego roku 19 listopada zrzekła się prawa dziedziczenia) za Fryderyka von Stockheim, Vitzthuma w Rheingau (ur. 10 maja 1509 roku), który wkrótce (w 1556 roku) zmarł. 27 maja 1557 roku Jadwiga poślubiła Hansa Wilhelma von Schönborn, urodzonego zapewne w 1529 roku, a zmarłego 29 stycznia 1582 roku i pochowanego w Hahnstätten. Kolejnym dzieckiem był syn Lubencjusz, którego imię wiązało się z ogromnym kultem patrona bazyliki w Dietkirchen, której ród von Dehrn był fundatorem i protektorem. Po raz pierwszy źródła wspominają go w 1549 roku, zmarł między 12 lipca 1568 a 8 września 1569 roku, dnia 30 sierpnia 1557 roku ożenił się znakomicie z Katarzyną córką hrabiego Kwiryna von Nassau i Elżbiety von Staffel, z rodu Frei von Dehrn, którego członkowie byli urzędnikami. Kolejną córką Jana (VII) była Anna, urodzona 21 września 1535 roku, zmarła po 1599 roku, poślubiona przed 1561 rokiem Wilhelmowi von Irmtraut. Ten ostatni zmarł 6 grudnia 1582 roku w Schönberg koło Kölbingen. Ostatnim dzieckiem Jana (VII) była córka Elżbieta, zmarła w 1579 roku, pochowana w Diez, od 5 lutego 1556 roku żona Jana XIII von Reifenberg, francuskiego porucznika, który zmarł w 1588 roku[84].

---

[83] Ustalona przez nas kolejność dzieci tego pokolenia opiera się na nowszej literaturze, kolejność podana przez Humbrachta (Elżbieta, Filip, Jan, Kunegunda, Wilhelm, Jerzy, Katarzyna, Dorota i Małgorzata) jest błędna, zob. J.M. Humbracht, *op. cit*., Tafel 22.

[84] Pokolenie XIII opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 180–181. Podstawowe informacje czytelnik znajdzie już u Humbrachta, zob. J.M. Humbracht, *op. cit.*,

© for this edition by CNS

Trzeba także zwrócić uwagę, że w tym krótkim okresie istnienia dwóch linii rodu doszło do podziału dóbr. W 1553 roku wstępnie i sześć lat później ostatecznie podpisano umowę o podziale dóbr między Janem (VIII), kanonikiem reprezentującym swoje rodzeństwo, dzieci Filipa (II), a Lubencjuszem i jego matką, wdową po Janie (VII). Jednak większość dóbr przypadła starszej linii, bo Lubencjusz miał tylko dwie córki i po nim linia miała wygasnąć[85].

Pokolenie XIII

Jerzy z małżeństwa z Ewą von Schöborn doczekał się czwórki dzieci: trzech córek i jednego syna. Najstarszym dzieckiem była Anna Kunegunda, która w 1603 roku wyszła za mąż za Hartmuta von Kronberg, moguncko-elektorskiego radcę i Vitztuma w Aschaffenburgu, który zmarł 1 grudnia 1609 roku (pochowany w Aschaffenburgu). Anna Kunegunda zmarła 21 kwietnia 1622 roku i spoczęła w Moguncji. Następnym dzieckiem był syn Filip Wilhelm, który odziedziczył imiona po stryjach, w 1588 roku immatrykulował się w Marburgu w wieku 18 lat (urodził się w 1570 roku), zmarł 7 września 1625 roku (na nagrobku widnieje napis, że żył 55 lat) i pochowany został w Eltville, w tym mieście 9 września 1596 roku ożenił się z Katarzyną córką hr. Pawła zu Fels Marsch zu Larochette und Heflingen i Apolonii von Kerpen. Katarzyna zmarła po 16 marca 1630 roku. Z tego małżeństwa pochodziło dziewięcioro dzieci. Trzecim dzieckiem Jerzego była Anna, która występuje w latach 1597–1607, w 1597 roku została żoną Karola Henryka von Wiltberg (ur. 4 października 1560, zm. zap. w marcu 1607), trewirsko-elektorskiego radcy i Amtmanna w Kobern i Münstermaifeld. Ostatnim dzieckiem była Maria Małgorzata (Margareta), znana z dokumentów z lat 1615–1631, zmarła przed 6 marca 1638 roku, poślubiła ona w 1624 roku w Moguncji Wolfa Filipa Hund von Saulheim (ur. 18 sierpnia 1585, zm. po 10 grudnia 1638). Najpierw był on żonaty (od 1608 roku) z Katarzyną von Rodenstein.

Lubencjusz miał dwie córki. Więcej wiadomo o starszej Annie, która zmarła w 1625 roku. Dnia 22 listopada 1579 roku poślubiła Jana Dytryka von Metternich, trewirsko-elektorskiego Amtmanna z Magen, Monreal i Kaiseresch, który zmarł w 1604 roku. Po raz pierwszy wystąpił w źródłach w 1579 roku. Jego potomstwo zostało spadkobiercami tej linii rodu Frei von Dehrn, zaliczał się do nich kanclerz monarchii habsburskiej ks. Klemens Lotar von Metternich. O drugiej córce

Tafel 22. J.G. Biedermann zna tylko Jadwigę i Lubencjusza, którego błędnie zwie Ludwikiem, zob. J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIII.

[85] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 187.

© for this edition by CNS

Lubencjusza Elżbiecie nic konkretnego nie udało się nam ustalić (zna ją jedynie Humbracht)[86].

Pokolenie XIV

Filip Wilhelm miał — jak już wspomniano — dziewięcioro dzieci[87], z których najstarsza była córka Anna Magdalena Urszula, zmarła w 1648 roku. Dnia 18 kwietnia 1617 roku przyjęła ona profesję zakonną w St. Ruppertsberg koło Bingen, od 1632 roku była przeoryszą w tym klasztorze. Kolejną córką była Urszula, która razem ze starszą siostrą przyjęła śluby zakonne, zmarła w 1637 roku, a w czasach Anny Magdaleny pełniła funkcję przeoryszy.

Trzecim dzieckiem Filipa Wilhelma była córka Agata Dorota, która zmarła 28 września 1625 roku, została pochowana w Üttingen/Ottingen (ob. Ottange w Lotaryngii). Była dwukrotnie zamężna: po raz pierwszy 22 listopada 1615 roku w Moguncji poślubiła Wolfa Adama von Bicken, który zmarł 20 września 1620 roku, następnie 17 czerwca 1623 roku wyszła za mąż za Jana (Johann, Hans) Antoniego v.u.z. Eltz z Üttingen koło Fentsch (ob. Fontey w Lotaryngii, Francja), drugi mąż urodził się 17 października 1595 roku, zmarł w Kempenich 2 lub 3 września 1671 roku, został pochowany w Koblencji.

Czwartym dzieckiem także była córka — Ewa, która zmarła zapewne w 1707 roku. Ona także dwukrotnie wychodziła za mąż. Po raz pierwszy 24 kwietnia 1632 roku poślubiła Jana Salentyna (Filipa) Faust von Stromberg, a po raz drugi przed 1643 rokiem Filipa Wolfa vom und zum Eltz zu Rodendorf, zmarłego w 1679 roku[88].

Maria była kolejną córką Filipa Wilhelma, urodziła się w 1609, zmarła zaś w 1655 roku, dnia 25 czerwca 1629 roku wyszła za mąż za Mikołaja Schenk von Schmidburg z Gemünden/Hunsrück, pełniącego liczne funkcje urzędnicze — w latach 1604–1619 Amtmanna w Kastellaun, w 1620 roku Oberamtmanna w Trarbach, a od 1639 roku dziedzicznego cześnika. Był on protestantem, ale między 1628–1630 przeszedł na katolicyzm.

---

[86] Pokolenie XIII opracowano na podstawie: H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 180–181. Podstawowe informacje czytelnik znajdzie już u Humbrachta, zob. J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22. J.G. Biedermann zna tylko Annę, zob. J.G. Biedermann, *op. cit*., Tabula CCCLIII, potomstwo Jerzego (V) na Tabula CCCLIV.

[87] Siedmioro z nich znał już J.M. Humbracht, nie znał tylko Urszuli i nieznanego z imienia dziecka zmarłego zaraz po urodzeniu, zob. J.M. Humbracht, *op. cit*., Tafel 22. To samo Biedermann, zob. Tabula CCCLIV, podanych w złej kolejności.

[88] Humbracht i Biedermann podają jej mężów w odwrotnej kolejności, niewątpliwie błędnie, zob. J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22. To samo Biedermann, zob. *op. cit*., Tabula CCCLIV.

© for this edition by CNS

Hans Hartmann był starszym z trzech synów Filipa Wilhelma, w 1626 roku nie miał jeszcze skończonych 18 lat, zmarł 7 maja 1657 roku (W. Burggraf twierdzi jednak, że zmarł on w 1662 roku), około 1637 roku poślubił Marię Barbarę, córkę Manta (u Biedermanna Amanda) Fryderyka von der Lippe zwanego Huhn (Hoen) z Hartenfels, która zmarła po 24 lutego 1680 roku. Jej matką była Dorota v.u.z. Eltz. Biedermann informuje, że był on elektorsko-palatyńskim tajnym radcą i Vice-Domem w Neustadt. Jego życie przypadło na zawieruchę wojny trzydziestoletniej, której Hans Hartmann od 1633 roku uczestniczył. W 1637 roku został awansowany do stopnia Obristwachtmeister, a później podpułkownika. Podczas wojny dobra w Dehrn zostały doszczętnie złupione przez wojska unii protestanckiej, a miasto spalone[89].

Najmłodszą córką Filipa Wilhelma była Joanna Elżbieta, zmarła 16 kwietnia 1658 roku, która wyszła za mąż w Limburgu 7 lutego 1644 roku za Jerzego Fryderyka barona von Walderdorff, według Biedermanna pana na Molzberg i Isenburg, urodzonego 16 września 1618 roku w Limburgu, zmarłego 13 lipca 1672 roku. Po jej śmierci ożenił się z Małgorzatą Elżbietą von Sickingen (ur. 1633, zm. 8 lipca 1668 roku). Przedostatnim dzieckiem Filipa Wilhelma był syn, którego Humbracht nazywa Jurkiem (Jörg), nowsi badacze zaś oznaczają go jako nieznanego imienia. Syn ten zmarł krótko przed 26 października 1619 roku. Jego bratem bliźniakiem, urodzonym w 1619 roku, był Jan Ernest, który pełnił rozliczne funkcje kościelne. Jan Ernest zmarł 22 sierpnia 1684 roku w Bingen i został także pochowany w ufundowanej przez siebie kaplicy pod wezwaniem św. Rocha. Jako dziecko został już formalnie uznany za kanonika w Würzburgu (1625 rok), od 1627 aż do 1681 roku był kanonikiem w Moguncji, jednocześnie w latach 1644–1684 pełnił funkcję proboszcza w Bleidenstadt, moguncko-elektorskim radcą w Bingen oraz altarystą u św. Marii Magdaleny w Ehrenfels[90].

Pokolenie XV

Hans Hartmann z małżeństwa z Marią Barbarą także doczekał się — zdaniem uczonych — dziewięciorga potomstwa. Najstarszym dzieckiem z tego małżeństwa był Emeryk Fryderyk (zwany też Frycem). W latach 1648–1652 był kanoni-

[89] H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 181–182; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 5.

[90] *Stammtafeln…* Tafel III; H. Gensicke, *Die Frei von Dehrn…*, s. 181–182. J.G. Biedermann nie zna wszystkich dzieci Filipa Wilhelma, a te, które są mu znane, podaje w złej kolejności: Jan Ernest, Anna Magdalena Urszula, Agata, Ewa, Maria, Joanna Elżbieta i Hans Hartmann, zob. J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIV.

© for this edition by CNS

kiem w Würzburgu, ale zrezygnował. Zmarł 1 stycznia 1653 roku (u Biedermanna data śmierci 1656 rok i tylko drugie imię)[91]. Został pochowany w Eltville.

Drugi syn Jan Filip także oddał się profesji zakonnej, w 1652 roku był kanonikiem w Moguncji u św. Albana, zmarł 27 maja 1655 roku i został pochowany w Eltville. Biedermann pisze, że „zmarł w kwiecie wieku"[92]. Podobne były losy trzeciego syna Filipa Ludwika, zmarłego między 13 a 19 czerwca 1664 roku, pochowanego w Eltville, kanonika wspólnie z Janem Filipem. Istnieje podejrzenie, że urodził się 12 marca 1643 roku w Dehrn, choć H. Gensicke twierdzi, że podana tu data jest datą chrztu, a nie urodzin. Biedermann pisze, że zmarł w młodości[93].

Jedynym synem Hansa Hartmanna, który nie został duchownym, był Jan Adolf zwany z Hartenfels, które odziedziczył po matce. Urodził się 26 lipca 1648 roku (u Biedermanna w 1644 roku), zmarł 24 października 1728 roku w Eltville. Jan Adolf poślubił 16 lutego 1689 roku w Gemünden/Hunsrück Katarzynę Judytę córkę Jurka (Jörg) Gerharda von Koppenstein (wywodzącego się z nieślubnej linii rodu von Sponhein) i Elżbiety Schenck von Schmidtburg (Schmidtberg u Biedermanna), moguncko-elektorskiego i rządowego radcy. Urodziła się ona w 1664 roku, zmarła w Dehrn 6 marca 1737 roku. Spłodziła z Janem Adolfem dziewięcioro dzieci. Jej ojca Biedermann określa jako „wysokoksiążęcego heskiego podpułkownika"[94].

Kolejnym synem był Fryderyk (także Fryc), nie może być inaczej, skoro Schwennicke i Gensicke podają, że w 1658 roku był małoletni. Był on kanonikiem u św. Burkharda w Würzburgu, on także zrezygnował i zgłosił się do służby wojskowej, w której poległ pod Phillipsburgiem w 1676 roku jako cesarski kapitan.

Młodszą siostrą Jana Adolfa i Fryderyka była Maria Urszula, będąca w 1658 roku osobą nieletnią, Biedermann pisze, że zmarła w młodości. Kolejny, ostatni syn Hansa Hartmanna Jan Stefan, który w 1658 roku był jeszcze małoletni, został oddany do stanu duchownego, zmarł w Moguncji 12 lipca 1709 roku i tam go pochowano jako kanonika u św. Albana. Najmłodszym dzieckiem była Anna Magdalena, która odziedziczyła imiona po ciotce. Urodziła się w 1649 roku, a zmarła 3 marca 1727 (u Biedermanna 1728) roku w Büdesheim i tam została pochowana. Była osobą niezamężną[95].

---

[91] Zob. J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIV.

[92] *Ibidem.*

[93] *Ibidem.*

[94] *Ibidem.*

[95] Kolejność dzieci omówiono na podstawie D. Schwennickego, zob. przypis poprzedni. H. Gensicke Jana Stefana umieścił zaraz po Fryderyku, zob. poprzedni przypis, s. 182. U Humbrachta kolejność jest następująca: Emeryk Henryk Fryderyk, Jan Filip, Ludwik, Fryderyk, Jan Adolf, Jan Stefan, Maria Urszula i Anna Magdalena, zob. J.M. Humbracht, *op. cit.*, Tafel 22. Podobna u Biedermanna, tylko że u niego Jan Adolf na końcu. J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIV.

© for this edition by CNS

Pokolenie XVI

Najstarszym dzieckiem Jana Adolfa był Jan Ernest, który odziedziczył imiona po bracie dziada ojczystego. Literatura informuje albo o jego ochrzczeniu 14 grudnia 1689 roku, albo o urodzinach dnia następnego. Zmarł 17 stycznia 1730 (1728?) roku w Eltville, gdzie też go pochowano. W latach 1704–1706 immatrykulował się Moguncji, w latach 1706–1730 był dziekanem u św. Wiktora, od 1728 roku także kanonikiem u św. Albana.

Anna Maria Magdalena była drugim dzieckiem Jana Adolfa (nie zna jej Biedermann). Zmarła w Eltville 6 lipca 1726 roku wkrótce po wyjściu za mąż (22 października 1725 roku) za Franciszka Antoniego barona von Murach z Niedermurach i Ahlfelden, pana na Sorgenloch, moguncko-elektorskiego Amtmanna z Krautheim, który zmarł po 1753 roku.

Trzecim dzieckiem Jana Adolfa był Karol Józef, urodzony 20 stycznia 1695 roku w Eltville, zmarły 10 kwietnia 1725 roku tamże. Biedermann informuje, że był nieżonaty (podaje błędną datę śmierci — 1723 rok). Był na służbie jako moguncko-elektorski komornik od 1722 roku, potem był radcą nadwornym i rządowym. W 1722 roku został radcą rycerskim Rycerskiego Ziemstwa Rzeszy (Reichsritterschaft) z okręgu nadreńskiego. Niewiele wiadomo o kolejnym synu Lotarze Franciszku, urodzonym (według H. Gensickego ochrzczonym) 29 lipca 1695 roku, co jest datą poprawną, o ile błędna jest data narodzin jego starszego brata, lub na odwrót. Zmarł on 27 października 1723 roku. Niezamężna była Maria Elżbieta Sybilla Rozyna, używająca na co dzień tego ostatniego imienia. Urodziła się w Eltville 19 lutego 1698 roku, zmarła tamże 25 marca 1745 roku. W 1700 roku urodziło się dziecko nieznanej płci, które zmarło wkrótce, 30 kwietnia 1701 roku (pochowane w Eltville).

Do ostatnich dzieci Jana Ernesta zalicza się Jan Henryk Ferdynand, używający ostatniego imienia. Urodził się i został pochowany w Eltville. Przyszedł na świat 22 stycznia 1702 roku, zmarł w Moguncji 13 listopada 1729 roku jako kanonik. Biedermann pisze, że „spoczywa w pokoju w kościele katedralnym”[96]. Kolejny syn, Jan Filip Franciszek Adolf, żył krótko (ur. 20 sierpnia 1703, zm. 6 kwietnia 1705), urodzony, zmarły i pochowany w Eltville.

Ostatnim męskim przedstawicielem rodu Frei von Dehrn był Franciszek Aleksander Kazimierz, urodzony w Eltville 13 lub 19 listopada 1705 roku, zmarły i pochowany tamże 24 października 1737 roku. Pełnił funkcję fuldajskiego radcy nadwornego i rządowego. Był dwukrotnie żonaty, po raz pierwszy ożenił się 24 lipca 1730 roku z Magdaleną Augustą (u Biedermanna Marią Magdaleną), córką Franciszka Eckberta Kämmerer zu Worms, zwanego von Dalberg, zmarłą 6 kwietnia 1733 roku w Eltville, gdzie jest pochowana. Ten ostatni był

[96] J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLIV.

© for this edition by CNS

— za Biedermannem — radcą cesarskiej rady nadwornej w Wiedniu, elektorsko-mogunckim tajnym radcą, Vice-Domem w Moguncji, mogunckim starostą biegu górnego Renu. Jej matką była Anna Luiza von Dalberg. Drugą żoną została poślubiona 28 maja 1734 roku Filipina Teresa, córka Jana Ludwika von Hutten zur Stolzenberg (według Biedermanna cesarskiego rzeczywistego tajnego radcy, wysokoksiążęcego würzburskiego tajnego radcy i Ober-Amtmanna w Geroldshofen) i Joanny Julianny von Bicken, urodzona 13 marca 1714 (data urodzin tylko u Biedermanna), zmarła w Eltville 6 stycznia 1737 roku[97]. W. Burggraf zebrał wszystkie tytuły, jakimi posługiwał się ostatni męski przedstawiciel rodu: pan wolny na Dehrn, pan na Dietkirchen, Offheim, Staffel, Elz, Niedererbach, Niederhadamar, Oberweier, Obertiefenbach, Steinbach, Oberzeuzheim, Malmeneich, Nentershausen, Hundsangen, Hintermeilingen, Görgeshausen, Ellar, Meudt, Heilberscheid, Girod, Nomborn, Thalheim, Mühlen, Eschhofen, Lindenholzhausen, Steeden, Runkel, Hofen, Seelbach i Niederneisen. Na lewym brzegu Renu w ręku Franciszka Aleksandra Kazimierza znajdowały się dobra w 15 miastach i gminach wiejskich. W powiecie Siegen posiadał dobra w ośmiu miejscach, kolejne koło Neuwied i nad Mozelą w 13 gminach. Należał do niego także słynny zamek Hartenfels w Lesie Zachodnim wraz z przynależnymi doń dobrami w Breitenau, Herschbach, Mähren, Marienrachdorf, Sahlhofen, Willmenrod i wielu innych[98].

Pokolenie XVII

Do ostatniego pokolenia rodu zalicza się pochodzącego z pierwszego małżeństwa Franciszka Aleksandra Kazimierza, syna Filipa Adolfa Franciszka Walentego, który urodził się w Eltville 5 lutego, a zmarł już 7 lutego 1733 roku. Z drugiego małżeństwa pochodziła córka Joanna Katarzyna Amelia Krystyna, urodzona w Eltville 28 grudnia 1736 roku, a zmarła 9 listopada 1794 roku (W. Burggraf — 11 listopada 1793 roku) w Moguncji. Została ona żoną Wilhelma Franciszka hrabiego von Greiffenclau-Vollrads, urodzonego w 1727 roku, zmarłego 25 maja 1763 roku, moguncko-elektorskiego radcy nadwornego i rządowego. Wyszła za mąż wiele lat po śmierci ojca, 10 września 1753 roku. Z chwilą ślubu jej mąż przejął tytulaturę „von Dehrn", którą ród ten posługuje się do dziś. Natomiast dalsze losy samego zamku w Dehrn były zmienne[99].

---

[97] Opracowano na podstawie H. Gensickego, *Die Frei von Dehrn*..., s. 183; *Stammtafeln*..., Tafel III; W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 5–6; J.G. Biedermann, *op. cit.*, Tabula CCCLV.A.

[98] W. Burggraf, *Geschichtliches über Dehrn*, Seite 3, III. Burg, jetzt Schloß Dehrn…, s. 5–6.

[99] Pieczołowicie odtworzył losy zamku W. Burggraf, zob. *ibidem*, s. 6–10.

© for this edition by CNS

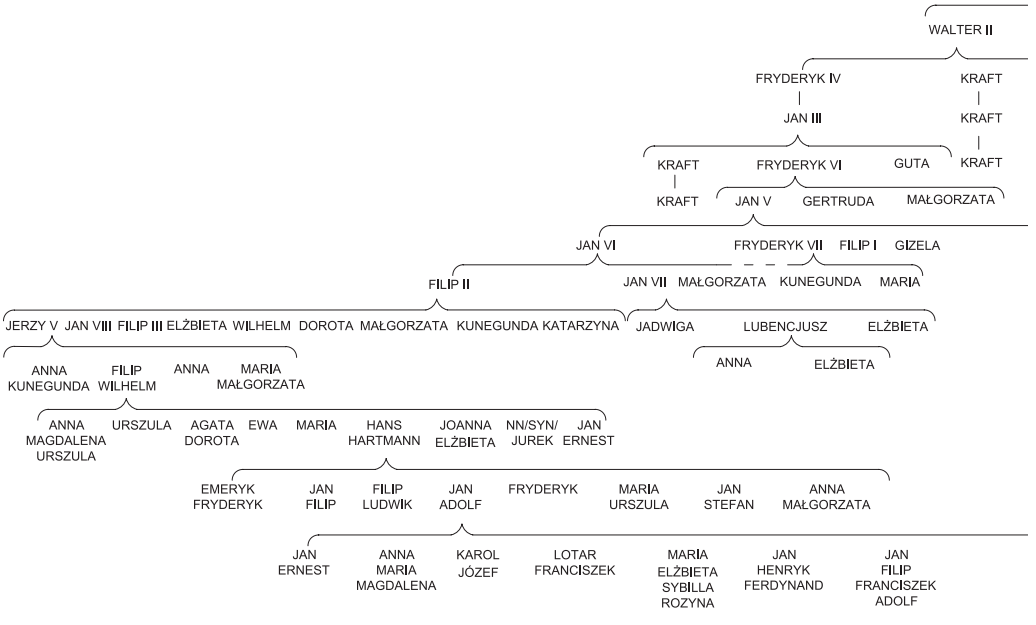

© for this edition by CNS

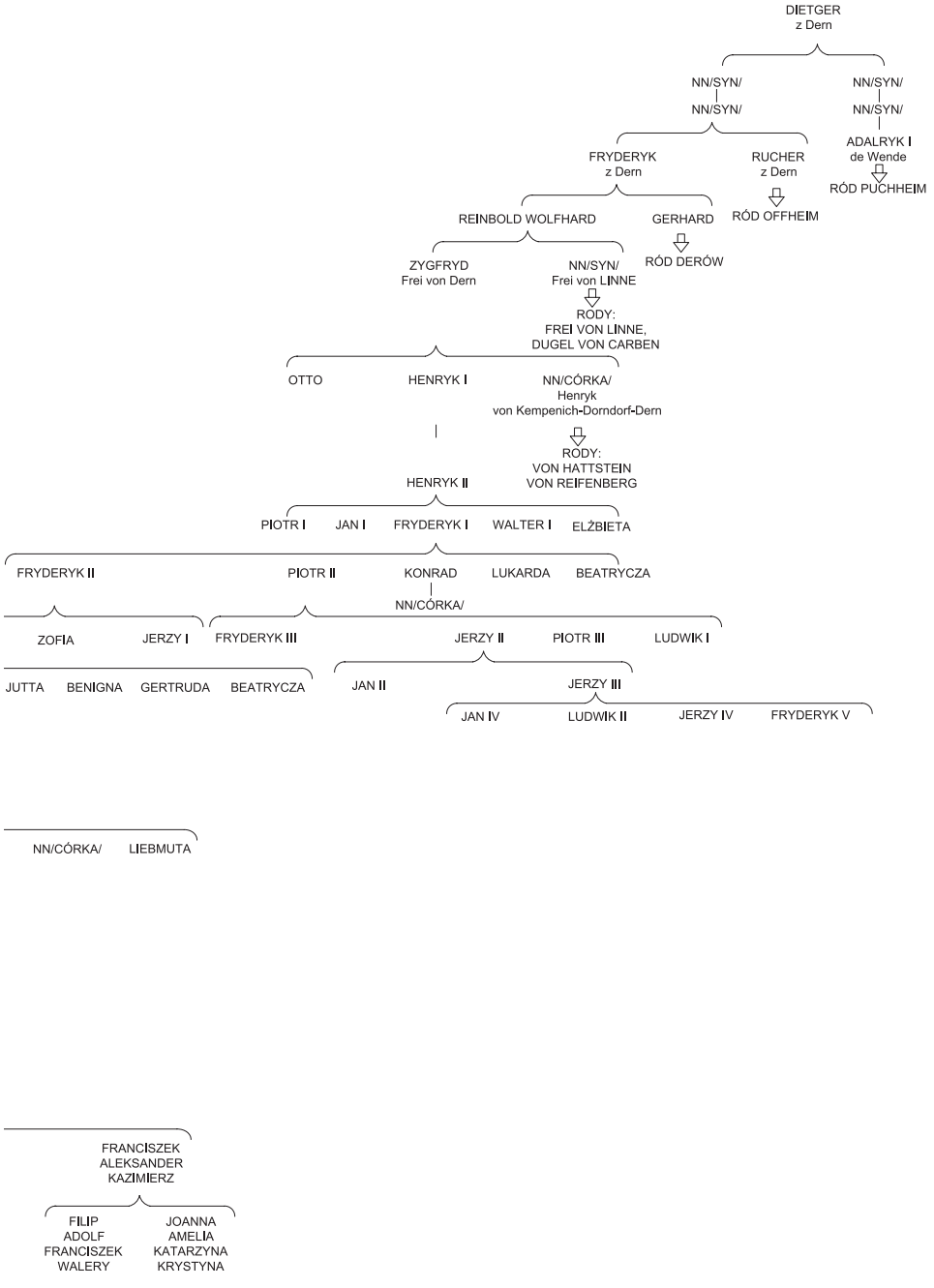

Źródło: Opracowano na podstawie źródeł cytowanych w przypisach.

© for this edition by CNS

The German Frei von Dehrn family of free knights in the service of the Counts of Nassau. A historical-legal and genealogical study

Summary

The author presents the history of the Frei von Dehrn family, which lived in Hesse from the early Middle Ages until the first half of the 18th century. The family derived its origins from a father enigmatic knight, Dietger of Dehrn (10th century), ancestor also of the chivalrous family of Der living in Meissen, Silesia and Poland (the last two lines surviving to this day) and the Austrian family of von Puchheim (which died out in the 18th century). Paradoxically, although the Frei von Dehrn family belonged to the German free knighthood class, it joined the service of the Counts of Nassau, who ruled part of Hesse. However, this is only seemingly a contradiction, because in some estates a family could be subordinated directly to the emperor and in others its liege lords were the rulers of the country in which it lived. This subordination to the von Nassau family lasted for hundreds of years and passed from one line of the family to another. The family itself contributed to the extinction of its main line by murdering the last heir, but the takeover of leadership by a younger line did not mean the loss of the Frei von Dehrns' political stature, as they assumed the highest office in the county, that of the Amtmann, and then in the duchy, when the von Nassau-Diez family became the von Nassau-Oranje family, and from that moment until their extinction in the 18th century the Frei von Dehrns served the rulers of the Netherlands, sovereigns of Hesse-Nassau.

Keywords: free knighhood of Reich, clerk of Counts of Nassau, Germany, Hesse, The Netherlands, history of state and law, genealogy

Die Familie der freien Ritter des Reiches Frei von Dehrn im Dienste der Grafen von Nassau. Ein rechtshistorisches und Ahnenstudium

Zusammenfassung

Der Autor schildert die Geschichte der Familie Frei von Dehrn, die in Hessen seit dem frühen Mittelalter bis in die 1. Hälfte des 18. Jahrhunderts aktiv war. Die Familie stammte von einem gewissen Ritter Dietger von Dehrn (10. Jh.), dem Vorfahren der ritterlichen Familie von Der auch in Meißen, Schlesien und Polen (die Nachkommen der letzten zwei Linien leben bis heute), und der österreichischen Familie von Puchheim (diese Linie erlosch im 18. Jh.). Im Falle der Familie Frei von Dehrn beobachtet man ein Paradox, eine Familie, die als freie Ritter des Reiches galt, begab sich in die Dienste der Grafen von Nassau. Der Widerspruch ist ein scheinbarer, denn die Familie auf manchen Gebieten direkt dem römischen Kaiser untertan, und auf den anderen Vasall des Herren sein konnte, dessen Land sie bewohnte. Diese Abhängigkeit von der Familie von Nassau dauerte hunderte von Jahren und ging von einer Linie der Familie auf die andere über. Zum Erlöschen ihrer Hauptlinie hat die Familie selbst beigetragen, als sie den letzten Erben ermordete. Die Übernahme der Herrschaft durch die jüngere Linie bedeutete jedoch keinen Verlust der politischen Bedeutung durch die Familie Frei von Dehrn, sie übte das Amtmann Amt in der Grafschaft und dann in dem Herzogtum aus, als die Familie von Nassau-Diez zur Familie

© for this edition by CNS

von Nassau-Oranje wurde. Von da an bis zum Erlöschen im 18. Jahrhundert diente die Familie Frei von Dehrn den niederländischen Herrschern, die über Hessen-Nassau walteten

Schlüsselworte: freie Ritter des Reiches, Beamten der Grafen von Nassau, Deutschland, Hessen, Niederlande, Rechts- und Staatsgeschichte, Genealogie

© for this edition by CNS